

**KÜRESEL ISINMA BAĞLAMINDA ÇEVRE SORUNLARININ MEVZUAT
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Filiz ÇETİNKAYA KARAFAKI

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2014

Filiz ÇETİNKAYA KARAFaki tarafından hazırlanan “Küresel Isınma Bağlamında Çevre Sorunlarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Yrd .Doç. Dr. Demet EROL

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

.....

Başkan: Prof. Dr. Murat ERTUĞRUL YAZGAN

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

.....

Üye: Prof. Dr. Gülseven UBAY TÖNÜK

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

.....

Tez Savunma Tarihi: 26/06/2014

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Prof. Dr. Şeref SAĞIROĞLU

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Filiz ÇETİNKAYA KARAFAKI
10.06.2014

KÜRESEL ISINMA BAĞLAMINDA ÇEVRE SORUNLARININ MEVZUAT AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Filiz ÇETİNKAYA KARAFAKI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran 2014

ÖZET

Dünyada gelişim gösteren hızlı ve bilinçsiz küreselleşme çalışmalarının kaynağı çevresel ve kültürel olarak etkileri oldukça olumsuz olan yöntemlerle karşılanmakta ve bu durum dünya üzerindeki kaynak stoklarını giderek yok ederken, ülkeleri ekonomik olarak dışa bağımlı hale getirmektedir. Küresel ısınma ve küresel iklim değişikliğinin sonuçları, orman alanlarının tahribi, su kaynaklarının yok olması ve kirlenmesi, tarım alanlarının bozulması, kentlerde oluşan ısı adası, ekolojik ayak izinin artması ve sera gazı emisyonu fazlalığı gibi ekolojik sorunlar bu duruma karşı ciddi önlemlerin alınmasını zorunlu hale getirmiştir. Gelişmiş ülkelerde alınmaya çalışılan önlemler ekoloji ve enerji konularında yapılan kuramsal ve bilimsel çalışmaları ve bunlardan yola çıkılarak getirilmeye çalışılan uygulama kararlarını kapsamaktadır. Ülkemizde de kentsel yaşamın sağlıklı olabilmesi, kentin kendi kendine yetebilmesi, ekolojik, ekonomik ve kültürel olarak sürdürülebilirliğinin sağlanması, küreselleşmenin getirdiklerinden faydalanırken, yerelin özelliklerinin yitirilmemesi için yapılan çalışmalar kanun, yönetmelik, plan notları vb. kararlarla sağlanmaya çalışılmaktadır. Ancak getirilen bu kararlar tek tipleşme özelliği taşıdığı için uygulamada birtakım sorunlara yol açmaktadır. Farklı coğrafyalarda ve iklim bölgelerinde yapılan uygulamaların her bölge için geçerli olan planlama kararlarıyla yapılması uygulamada ve kullanımda ciddi problemlere yol açmaktadır. Bu tezin amacı; küreselleşme, sürdürülebilirlik, yerellik kavramlarını ortaya koyduktan sonra küreselleşme kavramının ve yerele dayalı planlama anlayışının ülkemiz imar yönetmeliklerindeki yerini tartışmak ve hali hazırda uygulanan yönetmeliklerin seçilen 4 farklı kent (İzmir, Van, Samsun, Antalya) üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır.

Bilim Kodu : 801.1.024
Anahtar Kelimeler : Küreselleşme, sürdürülebilirlik, yerellik, imar yönetmeliği
Sayfa Adedi : 63
Danışman : Yrd. Doç. Dr. Demet EROL

IN THE CONTEXT OF GLOBAL WARMING EVALUATION OF ENVIRONMENTAL
PROBLEMS IN THE TERMS OF LEGISLATION

(Ph.D. Thesis)

Filiz ÇETİNKAYA KARAFAKI

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

June 2014

ABSTRACT

The resource of the developing rapid and unconscious globalization works in the world are met by methods with quite negative effects in environmental and cultural terms and this gradually shatters the resource stocks in the world while making countries economically foreign dependant. The results of global warming and global climate change, destruction of forest areas, depletion and pollution of water resources, disruption of agricultural areas, heat island in the cities, ecological problems such as increase in ecologic footprints and high sera gas emission have made it obligatory to take severe measures against this. The measures which are attempted to be taken in the developed countries cover theoretical and scientific works done in the field of ecology and energy and the application decisions which are tried to be taken based on them. Likewise, in our country, healthy city life is provided by the self-sufficiency of the city, provision of ecologic, economic and cultural sustainability, and the works which are done not to lose the local characteristics are provided by laws, regulations, plan notes etc. decisions while exploiting the outcomes of globalization. However, these decisions lead to a number of problems because they have a single standardization characteristic. The implementation of the applications which are made in different geographies and climatic regions by planning decisions which are valid for each region leads to serious problems in application and usage. The purpose of this thesis is to mention the concepts of globalization, sustainability, and locality, and discuss the place of the concept of globalization and local based planning concept in the zoning regulations of our country and state the effects of the currently applied regulations on the 4 given different cities (Izmir, Van, Samsun, Antalya).

Science Code : 801.1.024

Key Words : Globalization, sustainability, locality, zoning regulation

Page Number : 63

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Demet EROL

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren, kıymetli tecrübelerinden faydalandığım danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Demet EROL'a, mesleki eğitimimde çok önemli bir rolü olan sayın hocam Prof. Dr. Murat E. YAZGAN'a ve manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan çok değerli aileme, eşime ve hayatıma girerek anlam katan oğlum ve kızıma sonsuz teşekkürler ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
HARİTALARIN LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMLAR ve TANIMLAR	5
2.1. İklim Değişikliği ve Küresel Isınma	5
2.1.1. Küresel ısınmanın olası sonuçları ve önleme mekanizmaları	8
2.2.2. Küresel ısınmayı engellemek/azaltmak için uluslararası işbirlikleri.....	10
2.2. Küresel Isınma, İklim Değişiklikleri ve Küresel Değişim	13
2.2.1. Küresel değişim ve küreselleşme	13
2.3. Küreselleşme Süreci.....	15
2.4. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı, Sürdürülebilir Çevre ve Sosyal Sürdürülebilirlik.....	16
2.4.1. Sürdürülebilir kalkınma.....	17
2.4.2. Sürdürülebilir kalkınma ilkeleri	19
2.4.3. Sürdürülebilir çevre.....	20
2.4.4. Sürdürülebilir çevre ilkeleri	22
2.4.5. Sosyal sürdürülebilirlik	23
2.5. Küreselleşme ve Sürdürülebilirlik İlişkisi.....	25

2.6. Yerel Kavramı	26
2.7. Küreselleşme ve Yerel İlişkisi	27
3. ARAŞTIRMA BULGULARI	29
3.1. Küreselleşmenin Etki Alanları	29
3.1.1. Küreselleşmenin kültürel değerler üzerine etkileri	29
3.1.2. Küreselleşme ve yerel ilişkisinin sınırları	32
3.1.3. Küreselleşme ve yerel ilişkisinde doğru hedefler	33
3.1.4. Küreselleşmenin çevresel değerler üzerine etkileri.....	34
3.2. Türkiye'nin Sürdürülebilir Çevresel Değerlere Yaklaşımı ve Mevzuat	35
3.2.1. Çevre duyarlı planlama amaçlı tip imar yönetmeliği	37
3.2.2. 1984 tarihli ve 2013 tarihli Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmelikleri'nin karşılaştırılması	39
3.2.3. Türkiye sınırları içinde 4 farklı kentin Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmelikleri'nin karşılaştırılması.....	41
4. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	55
KAYNAKLAR.....	59
ÖZGEÇMİŞ.....	61

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. İklim değişikliği senaryolarına göre ortaya çıkacak değişiklikler	6
Çizelge 2.2. Atmosferde sera etkisi yaratan gazların kaynakları.....	9
Çizelge 2.3. İklim değişiklikleri sürecinde temel mihenktaşları (milestones).....	10
Çizelge 2.4. Sürdürülebilirlik göstergeleri.....	18
Çizelge 3.1. Seçilen kentlerin karşılaştırılması.....	49

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 3.1. İzmir iklim sınıflandırması	43
Şekil 3.2. Van iklim sınıflandırması	44
Şekil 3.3. Samsun iklim sınıflandırması	45
Şekil 3.4. Antalya iklim sınıflandırması	46

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 3.1. İzmir'in Türkiye'deki konumu	42
Harita 3.2. Van'ın Türkiye'deki konumu	44
Harita 3.3. Samsun'un Türkiye içindeki konumu.....	45
Harita 3.4. Antalya'nın Türkiye içindeki konumu.....	45

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

Açıklamalar

CO₂	Karbondioksit
CH₄	Metan
N₂O	Nitröz Oksit
HFCs	Hidrofluorokarbonlar
PFCs	Perfluorokarbonlar
SF₆	Sülfür heksaflorür

Kısaltmalar

Açıklama

WCC	First World Climate Conference
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
UN	United Nations
INC	Intergovernmental Negotiating Committee
UNFCCC	The United Nations Framework Convention on Climate Change
COP	Conference of the Parties
MOP	Meetings of Parties
AWG-KP	Ad Hoc Working Group Kyoto Protocol
CMP	Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties
3E	Energy-Economy-Environment
CSD	Commission on Sustainable Development
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
ISDPC	Kuruluşlar Arası Sosyal Kalkınma Komitesi
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

UÇEP
RG

Ulusal Çevre Eylem Planı
Resmi Gazete

1. GİRİŞ

Son yıllarda sürekli gündeme gelen iklimsel değişiklikler konusu insan hayatının, yerleşim bölgelerinin, fiziksel, ekonomik ve kültürel sınırların belirlenmesine ilişkin kararlarda iklimsel verilerin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Doğal çevreye yapılan direkt ve endirekt etkilerin iklim elemanlarının süregelen davranış biçimlerini etkilediği, değiştirdiği ve bozulmalara sebep olduğu bilinen bir gerçektir. Son dönem gelişen teknolojiler sonucunda işlenerek günlük hayatımızın her safhasına giren doğal olmayan malzemeler ve kullanımlar, küresel ölçekte iklimlerin farklı özellikler göstermelerine ve canlı hayatı ciddi bir şekilde tehdit eden küresel ısınmaya sebep olmuştur. Doğaya getirilen her türlü planlamanın var oluşundan bu yana doğaya entegre edilme çabasından uzaklaşmış olması doğanın yükünü arttırmıştır. Bu durum yerleşim ölçeğinden çıkarak bölgeyi, havzayı, ülkeyi ve sonuçta dünyayı tehdit eder olmuştur.

Son dönemde özellikle gelişmiş ülkelerde küresel ısınmanın doğurduğu sonuçların farkına varılmış ve bir takım önlemler alınmaya çalışılmıştır. Yeni teknolojilerin yardımı ile rüzgar, su, yeraltı kaynakları gibi doğal enerjilerin bilinçsiz kullanımı önlenmiş, bu enerjilerin dolaylı kullanımı sayesinde maliyet ve işgücü tasarrufunun yanında zaman kazanımı da yapılmıştır. Ancak bu durum ülkesel ölçekte faydalı olmuş iklimsel değişikliğin doğurduğu küresel ısınmanın önüne geçilememiştir.

Artan nüfus ile birlikte artan ormansızlaşma, betonlaşma, yanlış kaynak kullanımı, kontrolsüz ekonomik ve demografik büyüme, zamanla ülke bazında bunalımları, baskıları ve kaosları da beraberinde getirmiştir. Bu durumun ülke ekonomisine, toplum kültürüne ve toplum sağlığına zararlı hale gelmesi zamanla küresel ısınma etkilerinin planlama anlayışında yapılacak değişikliklerle en aza indirilebileceği düşüncesini ortaya çıkarmıştır. İklim sistemlerinin durağan olduğu düşüncesinin son yıllarda yapılan araştırmalar ve gözlemlerle yıkılması, iklim sistemlerinin dinamik bir yapıya sahip olduğunun ve birçok etmenden etkilendiğinin ortaya çıkması değişime ve gelişime açık, sürdürülebilir bir planlama anlayışının getirilmesini zorunlu kılmıştır.

Coğrafi yerleşim dokusunun oluşumunda doku içindeki kullanımların ve birbirleri ile olan ilişkilerinin mikroklimaya ve enerji kullanımına etkisi çok sayıda değişkeni ihtiva

etmektedir. Bu değişkenlerin ihtiyaca, coğrafi bölgeye, bölge ekonomisine, toplum kültürüne göre şekillenmesi ve değişmesi konuya bütüncül bir yaklaşımı olanaksız hale getirmektedir. Planlama anlayışının çevreye duyarlı hale getirilmesi ve hukuksal bir zemine oturtulması, tip yönetmeliklerle kontrollü hale getirilmesi küresel ısınmanın olumsuz etkilerini minimize edilmesi açısından önemlidir.

Bunun en belirgin örneği sanayi devrimiyle başlayan ve kentler üzerinde görülen yoğun ısı adalarının sonuçlarıdır. Yoğun sanayi artığıyla yaşamak zorunda olan kentin, 1970’li yıllarda görülen petrol krizinin getirdiği enerji kaynağı sıkıntısı ile bir çıkmaza girmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu durum enerjinin daha etkin kullanılması ihtiyacını doğurmuştur. 1980’li yıllarda ise daha da gelişen çevre bilinci, dış mekan konforu, hava kalitesi, sağlıklı çevre gibi başlıklar altında çevre morfolojisinin, var olan enerji kaynaklarının, sürdürülebilirliğinin, iklim değişiklikleri, küresel ısınma ve küreselleşme karşısında korunması gereken doğal ve kültürel kaynakların önemini ortaya koymuştur.

Hunter’a (2003) göre, dünya tarihinde iklim değişikliği, belirli dönemler ve değişen süreler boyunca sürüp giden bir olgu olmasına karşın, içinde bulunduğumuz yüzyılda gerçekleşen bu değişim, daha önceki hiçbir dönemde bugünkü kadar hızlı gerçekleşmemiş, insan etkisi ise bu tip değişikliklerde böyle bir rol oynamamıştır. Dünya tarihinde ilk kez insanoğlu iklimi değiştirmeye başlamış ve bunun sonuçlarıyla karşı karşıya gelmiştir.

Yapılan araştırmaların birçoğu yapılı çevrenin doğal çevre üzerindeki etkilerini ortaya koymaya çalışmaktadır. Oysa ki çevre duyarlı planlama çalışmalarının doğal çevrenin kent üzerindeki etkileri göz önünde bulundurularak yapılması sorunun oluşmadan önlenmesini sağlayacak ve önemli bir çevre sorunu olan iklim değişiklikleri önlenebilecektir.

Kontrolsüz büyüme ile beraber insan etkilerinden oluşan çevresel sorunlar son yüzyıllarda etkisini iyice göstermeye başlamıştır. Bu durumun dünya üzerinde yaşayan tüm canlıları ve tüm döngüleri tehdit etmesi sonucu insanlar doğayı daha fazla anlamaya ve onun sürdürülebilirliğini sağlamaya çalışmaktadırlar. Sürdürülebilirlik kavramı bu noktada ortaya çıkan ve ekonomi ile çevre arasında entegrasyonu sağlamaya çalışan bir kavramdır. Uzun dönemde çevreyi dikkate alır ve tüm kaynakların israf edilmeden, optimum kullanımları amaçlanmaktadır. Bu kavramla hem doğal kaynakların etkinliğini hem de

çevresel kalitenin korunması anlatılmakta, ekonomik büyüme ile ekolojik denge birlikte ele alınmaktadır.

Yaşanılan küresel ısınmanın yarattığı sorunların geleneksel planlama anlayışı ile çözümünün mümkün olmadığı son yüzyılda defalarca deneyimlenen bir gerçektir. Konuya, günümüzde önemi artan ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğini gözeterek ve insanla çevre arasındaki etkileşimi ele alan planlama yaklaşımları ile yaklaşmak gerekmektedir. Değişen planlama anlayışı ile doğal kaynaklar sürdürülebilir kullanılırken, yaşam refahı için gerekli ihtiyaçlar da karşılanabilir.

Sağlıklı bir çevrede yaşama ihtiyacı insanoğlunun doğasından getirdiği bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç, ilk yerleşim birimlerinden hızlı teknolojik gelişmelerin yaşanmaya başladığı sanayi devrimine kadar göz önünde bulundurulmasına karşın hızlı nüfus artışı, hızlı kentleşme, istihdam ihtiyacı gibi sorunlar bu ihtiyacın önüne geçmiş sağlıklı da olsa sadece hayatın idamesi önemli hale gelmiştir. Geçmiş bütün toplumlar küçük yerleşim birimlerinde (köy ve kasaba gibi) çevreyi kullanarak ve çevreden yardım alarak hayat sürmüşlerdir. Suyu, rüzgarı, yeraltı ve yerüstü kaynaklarını etkin bir biçimde kullanmayı hedeflemişlerdir. Teknolojinin yetersiz olmasına karşın yapılan basit icatlarla maksimum yararlanma sağlanmaya çalışılmıştır. Kendi kültür anlayışlarıyla şekillendirdikleri yaşam tarzlarında yerel malzeme, yerel kaynak, yerel ürün gibi değerlere önem vermişlerdir.

Yerellik kavramı, sürdürülebilir kaynak kullanımının ilk şartlarından biri olarak ilgili bölgeye ait olan anlamını taşımaktadır. Yerel kaynakların kullanımı kaynak maliyetini azaltırken, yöreye özgü olması sebebiyle kullanımda sorunlara neden olmayacaktır. Yerel kültürün yaşatılması ise yaşayan neslin teknoloji ve modern hayat karşısında kimliksizleşmesine neden olmayacak ve gelecek nesillere bırakılacak kültürel mirasın zararlanmasını önleyecektir.

Bu tezin amacı, küresel ısınmanın yarattığı küresel değişimin sonucu olarak değişmek zorunda olan planlama anlayışının, ülkelerin hukuksal zeminde çözüm bulmaları gereken bir konu haline geldiğini anlatmaktır. Ülkelerin gelişim, dönüşüm ve kalkınma planlarının, farklı özellik gösteren bölgelerde farklı planlama kriterleri konularak oluşturmaları gerektiğini vurgulamaktır. Farklı ekolojik özellikler gösteren, farklı iklim tiplerine sahip bölgelerde kullanılacak planlama ve tasarım kriterleri de birbirinden farklı

olmalı ve yapılan planlamalarda yerelin çevresel ve kültürel sürdürülebilirliği gözetilmelidir. Bu amaçla tezde Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği incelenmiş 1985 ve 2013 yılları arasında yapılan değişiklikler karşılaştırılmış, yönetmelikte yerel koşulların ne denli göz önünde bulundurulduğu tespit edilmiştir. Türkiye'nin batı, doğu, kuzey ve güney bölgelerinden seçilen İzmir, Van, Samsun ve Antalya Büyükşehir Belediyeleri'nde uygulanan Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmelikleri karşılaştırılmış, yönetmeliklerin yörenin yerel özelliklerine, iklimine ve coğrafyasına ne denli önem verdiği ortaya konulmuştur.

Bu araştırmanın sınırlılıklarını; küresel ısınmanın kent planlaması üzerindeki olası etkileri, bu etkileri azaltmak ve/veya önlemek için yapılan uluslararası işbirlikleri, iklim değişiklikleri sonucu oluşan küresel değişim, küreselleşme süreci, küreselleşme ve yerellik kavramları ve Türkiye'deki çevre duyarlı planlama anlayışının etkileri ve Türkiye'deki çevre sorunlarının mevzuat açısından değerlendirmesi oluşturmaktadır. Burada geçen mevzuat kelimesindeki kapsam Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği ile sınırlandırılmıştır. Türk mevzuatının anayasa, kanun, tüzük, yönetmelik, kararname ve tebliğlerden oluşmasına karşın tez kapsamı sadece Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği ile sınırlı tutulmuştur. İlk olarak 1985 yılında yürürlüğe giren bu yönetmeliğin bazı maddelerinde bir çok defa değişiklikler yapılmıştır. Tez kapsamında 2013 yılı itibari ile değiştirilmiş hali incelenmiştir. Araştırma dahilinde örnek olarak seçilen kentlerin Büyükşehir Belediyesi olmasına ve farklı iklim tipi özelliklerini taşımasına özen gösterilmiştir. Seçilen kentlerden İzmir, Van, Samsun ve Antalya'da Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla şekillenen imar yönetmelikleri karşılanmıştır.

2. KAVRAMLAR ve TANIMLAR

2.1. İklim Değişikliği ve Küresel Isınma

İnsanoğlu, varoluşundan bu güne çevresindeki doğal kaynakları, kendi ihtiyaçları için kullanmış, dolayısıyla doğal çevreyi etkilemiş ve doğal çevreden etkilenmiştir. İhtiyaç-kaynak dengesine bakıldığında ortaya çıkan tüm doğal döngülerdeki problemlerin en büyük kaynağının, sürekli artan ve değişen insan ihtiyaçlarının karşılanması olduğu ortaya çıkmaktadır. Ne yazık ki, bu ihtiyaçların karşılanması sürecinde, insanoğlunun ihtiyacı olan hammaddelerin sağlanması, hizmetlerin üretimi ve tüketimi aşamalarında doğaya önemli ve geri dönülemez zararlar verilmektedir. Zararlanma bununla da sınırlı kalmayıp tüketim sonucu açığa çıkan atığın bertarafında dahi doğaya zarar verilmektedir.

Günümüzde iklim konusunda uzman bilim adamları tarafından, küresel iklimde bir bozulmanın olduğu sürekli açıklanmaktadır. Bilinçli kaynak kullanımının başlamaması, sera gazı etkisinin azaltılmaması ve gerekli önlemlerin alınmadan kentleşmenin ve sanayileşmenin devam etmesi hâlinde iklim bozulmalarının, iklim kaymalarının artarak, küresel iklim değişikliğine ve küresel ısınmaya bağlı tamir edilemez hasarlanmanın olacağı vurgulanmaktadır. Hatalı insan aktiviteleriyle oluşan atmosferdeki sera gazı birikimlerindeki ve partiküllerdeki artış, ozon tabakasındaki incelme küresel ısınmaya neden olur ki bu da canlı hayatın üzerindeki yaşam tehditini arttırır. Yakın gelecekte iklim değişikliği senaryolarına göre ortaya çıkabilecek değişiklikleri Kılıç ve Erol'da (2010) çizelge 2.1.'de gösterildiği şekilde belirtmiştir.

Çizelge 2.1. İklim değişikliği senaryolarına göre ortaya çıkacak değişiklikler

Doğal olaylar ve bu olayların eğilimleri	İklim senaryolarına göre 21. yüzyıl tahminlerinin olasılıkları	Bazı temel sektörlere etkileri			
		Tarım, ormancılık ve ekosistemler	Su kaynakları	İnsan sağlığı	Sanayi, yerleşimler ve toplum
Bir çok bölgede soğuk gün ve gece sayısında düşüş ve sıcak gün ve gece sayısında artış olması	Hemen hemen belli	Soğuk bölgelerde verim artarken sıcak bölgelerde verim düşecek. Böcek, haşere sayısında artışlar olacak	Karların erimesine dayalı su sistemleri ve bazı su kaynakları etkilenecek	Soğuk bölgelerde insan ölümlerinin azalması gözlenecek	Sıcağa dayalı (ısınma) enerji taleplerinin azalması, soğutmaya dayalı enerji taleplerinin artması, kentlerde hava kalitesinin düşüşü, ulaşımda soğuk, kar, buz nedeniyle ortaya çıkacak aksamaların azalması, kış turizminin etkilenmesi görülecek
Sıcaklık nöbetlerinin veya sıcak dalgasının belli sıklıklarla tüm kara alanlarında artması	Büyük bir olasılık	Sıcak hava dalgaları nedeniyle sıcak bölgelerde verimin düşmesi, çok büyük orman yangınlarının çıkması	Suya olan talebin artması, suyun kalitesinde sorunların ortaya çıkışı (örn: yosunlaşma)	Sıcak hava dalgaları sonucu yaşlı, bebek ve sosyal ve ekonomik açıdan zayıf insanlar için ölüm riskleri artacak, kronik hastalıklar ortaya çıkacak, toplumda keskin uzaklaşmalar, soyutlaşmalar başlayacak	Sıcak bölgelerde yaşayan ve sağlıklı konutlara sahip olmayanların yaşam kalitesi hızla düşecek, yaşlı ve bebek nüfusu üzerinde etkileri olacak, fakir bölgeler çok daha fazla etkilenecek

Çizelge 2.1. (devam) İklim değişikliği senaryolarına göre ortaya çıkacak değişiklikler

Ağır kimyasalların olduğu yağmurların her alanda etkili olması	Büyük bir olasılık	Toprağın su dengesinin bozulması sonucu, tarımsal verimlilik düşecek, toprak erozyonları başlayacak, ekin kalitesi bozulacak	Yer altı ve yer üstü suyunun kalitesi düşecek, suya yabancı maddeler karışacak ve su kıtlığı ortaya çıkacak	Ölüm riski artacak, bulaşıcı hastalıklar, solunum yolu hastalıkları ve deri hastalıklarında artış olacak	Sel baskınları sonucu, ulaşım, ticaret ve yerleşimler zarar görecektir, dengeleri bozulacak, kırsal ve kentsel teknik altyapıya baskı artacak, mülkiyet sistemi zayıflayacak
Etkilenmiş alan baskısının artması	Muhtemelen	Arazilerin bozulması, ürün ve verimliliğin düşmesi, hayvan varlığında ölümlerin artması, yangın risklerinin çok daha büyümesi, önlenmesinin zorlaşması	Çok yaygın su sıkıntısının başlaması	Su ve gıdada kıtlık riskinin artması, açlık riskinin artması, su ve yiyeceklerle taşınan hastalıkların artması	Toplumlarda, sanayide ve yerleşimlerde su kıtlığı, hidroelektrik barajlarda verim düşüşü, nüfusun göç etmesi
Şiddetli tropikal kasırgaların artması	Muhtemelen	Ürünlerin bozulması, rüzgarlarla ağaçların ve dikili bir çok ürünün yerinden sökülmesi	Barajların devre dışı kalması, yerleşmelere su verilememesi	Ölüm riskinin artması, su ve yiyeceklerle bulaşan hastalıkların zarar vermesi, birbirini etkileyen felaketlerin artması	Erozyon ve kuvvetli rüzgarlarla toprak yapısının bozulması, güvenle yaşanacak yerlerin sayısının azalması, göçlerin artması
Deniz suyu seviyesinde ve tüm akarsu su seviyelerinde yükselme	Muhtemelen	Sulama sistemlerinde tuzlanma, deniz suyunun karışması	Suda tuzluluğun artması sonucu temiz su bulamama	Su altında kalan yerlerde insan ve hayvanların ölümleri, buna bağlı olarak göçler	Deniz veya diğer akarsu kıyılarında suyun yükselmesi ile birlikte, nüfusun toplu hareketi, yeni arazi kullanım planlarının devreye girmesi, yeni yerleşim planları

2.1.1. Küresel Isınmanın olası sonuçları ve önleme mekanizmaları

Küresel ısınmanın en temel sebebi, yerküre üzerindeki sera etkisidir. Sera etkisinin hissedilmeye başlaması 1827 yılına dayanmaktadır. Sera etkisi üzerine ilk görüş bildiren bilim adamı Fransız Jean-Baptiste Fourier'dır.

Daha sonra elde edilen en büyük gelişme ise bazı maddelerin yanarken açığa CO₂ çıkardığıdır. İsveçli bir kimyager olan Svante Arrhenius, 1896 yılında fosil esaslı petrol, gaz ve kömürün yanarken CO₂ saldıgını ispatlamıştır.

CO₂ üzerine yapılan araştırmalar CO₂ emisyonunun atmosfer üzerine etkili olabileceğini ortaya koymuş ve 1958 yılında ise Charles David Keeling bunu ispatlamıştır.

1970 yılında ise sera etkisini oluşturan pek çok kimyasalın olduğu ortaya konulmuştur. 1980'li yıllar artan sera gazları sonucu oluşan sera etkisinin oluşturduğu küresel ısınmanın fark edildiği yıllardır. Özellikle 1990'lı yıllarda küresel ısınma en yüksek değerine ulaşmıştır ve artık dünya genelinde önlemlerin alınması zorunlu hale gelmiştir.

1997 yılında imzalanan Kyoto Protokolü ile sera gazları Karbondioksit (CO₂), Metan (CH₄), Nitroz Oksit (N₂O), Hidrofluorokarbonlar (HFCs), Perfluorokarbonlar (PFCs) ve Sülfür heksaflorür (SF₆) olarak tespit edilmiş ve Protokole katılan tüm ülkelere imzalanmıştır (Kyoto Protocol, 2014).

Atmosferde sera etkisi yaratan gazların kaynakları ise Kyoto Protokolü ile gruplanmıştır. çizelge 2.2.'de atmosferde sera etkisi yaratan gazlarının kaynakları kaynak kategorileri verilerek belirtilmiştir (Table: Annex A to the Kyoto Protocol, 2014).

Çizelge 2.2. Atmosferde sera etkisi yaratan gazların kaynakları (sektörler/kaynak kategorileri)

Enerji					
Yakıt Yanması	Yakıtlardan kaynaklanan kaçak emisyon	Endüstriyel işlemler	Diğer üretimler	Tarım	Atık
Enerji endüstrileri	Katı yakıtlar	Mineral ürünler	Halokarbonlar ve sülfür heksaflorürlerin üretimi	Barsak fermantasyonu	Araziye katı atık boşaltımı
İmalat endüstrileri ve inşaat	Petrol ve doğal gaz	Kimyasal ürünler	Halokarbonlar ve sülfür heksaflorürlerin tüketimi	Çiftlik gübresi yönetimi	Atık su muamelesi
Ulaşım	Diğerleri	Metal üretimi		Çeltik yetiştiriciliği	Atık yakma
Diğer sektörler				Tarımsal topraklar	Diğerleri
Diğerleri			Çözücü ve diğer ürün kullanımı	Savanaların düzenli bir şekilde yakılması	
				Tarımsal kalıntıların tarlada yakılması	

2.2.2. Küresel ısınmayı engellemek/azaltmak için uluslararası işbirlikleri

İklim değişikliğini ve dolayısıyla küresel ısınmayı engellemek/azaltmak için uluslararası işbirlikleri 1979 yılında Birinci Dünya İklim Değişikliği Konferansı (First World Climate Conference - WCC) ile başlamıştır. Aşağıdaki çizelge 2.3.'de iklim değişikliğini önlemek veya etkilerini azaltmak için yapılan uluslararası anlaşmaların süreçleri görülmektedir (UN Framework Convention on Climate Change Reports, 2014).

Çizelge 2.3. İklim değişiklikleri sürecinde temel mihenktaşları (milestones)

1979	First World Climate Conference (WCC)
1988	IPCC Established
1989	IPCC First Assessment Report Second World Climate Conference
1990	IPCC and second WCC call for global treaty on climate change September, United Nations General Assembly negotiations on a framework convention UN General Assembly Launches Negotiations On An International Climate Change Convention
1991	May, Intergovernmental Negotiating Committee (INC) Adopts The UNFCCC text UN Conference on Environment and Development
1992	The UNFCCC Is Opened For Signature (The United Nations Framework Convention on Climate Change- UNFCCC)
1994	The UNFCCC Enters Into Force
1995	March and April COP 1 (Berlin, Germany) :The Berlin Mandate IPCC Second Assessment Report (-the Conference of the Parties ;COP),
1996	COP 2 (Geneva)
1997	COP 3 (KYOTO, JAPON) Adoption In The Kyoto Protocol
1998	COP 4 (Buenos Aires, Argentina) : “The Buenos Aires Plan Of Action” 1998. Marrakesh Accords adopted at COP7, detailing rules for implementation of Kyoto Protocol, setting up new funding and planning instruments for adaptation, and establishing a technology transfer framework.
1999	COP 5 (Bonn)
2000	November COP 6 (The Hague, Netherlands) : Negotiations On The Modalities Of The Kyoto Protocol Talks based on the Plan break down
2001	COP 6,5 (Bonn) ; Political Agreement On The Modalities Of The Kyoto Protocol April, IPCC Third Assessment Report October and November COP 7 (Marrakech) ; finalization of the technical details relating to the Kyoto Protocol, “Marrakesh Accords” Release of IPCC's Third Assessment Report. Bonn Agreements adopted, based on the Buenos Aires Plan of Action
2002	August and September Progress since 1992 reviewed at World Summit on Sustainable Development October and November COP 8 (New Delhi India); New Delhi Declaration

Çizelge 2.3. (devam) İklim değışiklikleri sürecinde temel mihenктаşları (milestones)

2003	World Climate Change Conferance; Moscow COP 9 (Milan)
2004	December COP 10 (Buenos Aires, Argentina) Buenos Aires Programme of Work on Adaptation and Response Measures
2005	Febuary, Entry into Force of Kyoto Protocol November and December COP 11 and COP. MOP 1 (Montreal Canada) Entry into force of the Kyoto Protocol. The first Meeting of the Parties to the Kyoto Protocol (MOP 1) takes place in Montreal. In accordance with Kyoto Protocol requirements, Parties launched negotiations on the next phase of the KP under the Ad Hoc Working Group on Further Commitments for Annex I Parties under the Kyoto Protocol (AWG-KP).
2006	Kenya hosted the second meeting of the Parties to the Kyoto Protocol (CMP 2), in conjunction with the twelfth session of the Conference of the Parties to the Climate Change Convention (COP 12), in Nairobi from 6 to 17 November 2006
2007	IPCC's Fourth Assessment Report released. Climate science entered into popular consciousness. At COP13, Parties agreed on the Bali Road Map, which charted the way towards a post-2012 outcome in two work streams: the AWG-KP, and another under the Convention, known as the Ad-Hoc Working Group on Long-Term Cooperative Action Under the Convention.
2008	Fourteenth session of the Conference of the Parties (COP 14), December 2008 The COP 14 took place from 1 to 12 December 2008 in Poznan, Poland
2009	Copenhagen Accord drafted at COP15 in Copenhagen. This was taken note of by the COP. Countries later submitted emissions reductions pledges or mitigation action pledges, all non-binding.
2010	Cancun Agreements drafted and largely accepted by the COP, at COP16.
2011	The Durban Platform for Enhanced Action drafted and accepted by the COP, at COP17
2012	The Doha Amendment to the Kyoto Protocol is adopted by the CMP at CMP8.

1995 yılında Berlin’de tarafların bir araya geldikleri 1. Taraflar Konferansı’nda (COP1), görüşmelere yeni bir turla devam edilmesi kararlaştırılmıştır. Sanayileşmiş ülkelerin bu çerçevedeki yükümlülüklerini daha sağlam zeminlerde ve daha ayrıntılı biçimde ele almayı öngören bu karar ‘Berlin Buyruğu’ olarak bilinmektedir.

İki buçuk yıl süren yoğun görüşmelerin ardından, sözleşmenin uzantısı olarak, hukuken bağlayıcı yükümlülükleri özetleyen bir belge 1997 yılı Aralık ayında Japonya’nın Kyoto kentinde yapılan 3. Taraflar Konferansı’nda (COP3) kabul edilmiştir. Bu belge ‘Kyoto Protokolü’ olarak bilinmektedir. Hazırlanan protokol temel kuralları vermektedir ancak bunların pratikte uygulanmasına ilişkin ayrıntılara girmemektedir. Protokol ayrıca, yürürlük öncesinde ulusal hükümetlerin belgeyi imzalayıp onaylayacakları ayrı ve resmi bir işlemler süreci de öngörmektedir.

Protokol'ün pratikte nasıl işleyeceğine ilişkin daha net bir Şekil, 1998 yılı kasım ayında Buenos Aires'te yapılan COP 4 müzakerelerinde ortaya çıkmıştır. İddialı bir çalışma programına (Buenos Aires Eylem Planı) dayanan bu tur, Protokol'de yer alan kurallara ilişkin müzakerelerle uygulamaya (finansman ve teknoloji transferi gibi) ilişkin müzakereler arasındaki bağlantıyı Sözleşme şemsiyesi altında kurmaktadır. Buenos Aires Eylem Planı kapsamındaki müzakereler için son tarih, 2000 yılı sonlarında Lahey'de yapılan COP 6'da belirlenmiştir.

Ne var ki, bu tarihe gelindiğinde, gündemdeki siyasal konuların karmaşıklığı yüzünden müzakereler tıkanmıştır. Ardından görüşmeler COP 6'nın devamı olarak 2001 yılı Temmuz ayında Bonn'da yapılan toplantıda yeniden başlamıştır. Hükümetler burada Buenos Aires Eylem Planı'nın tartışmalı yönlerine ilişkin bir anlaşmaya varmışlardır (Bonn Anlaşması). Bu arada IPCC tarafından yayınlanan üçüncü rapor da, dünyadaki ısınmayla ilgili o güne dek bulunan en ikna edici kanıtları ortaya koyarak müzakereler için olumlu bir hava yaratılmıştır.

Bundan birkaç ay sonra Fas'ın Marakeş kentinde yapılan COP 7 sırasında müzakereciler Bonn Anlaşmaları'ndan yola çıkarak kapsamlı bir kararlar paketine ulaşmışlardır. Marakeş Anlaşması olarak bilinen bu belge Kyoto Protokolü'ne göre daha ayrıntılı kurallar içermektedir. Sözleşme'nin ve kurallarının yaşama geçirilmesinde sağlanan belli başlı gelişmeleri de aktaran bu kararlar, konuya ilişkin önemli müzakere turlarının artık geride bırakıldığını da göstermektedir.

Ancak, Protokol'ün yürürlüğe girebilmesi için sözleşme taraflarından en az 55'inin bu belgeye taraf olması (ya da onaylaması, kabul etmesi ya da katılması) gerekmektedir. Ayrıca, bunların arasındaki Ek-I taraflarının, bu grubun 1990 yılı toplam karbondioksit emisyonlarının yüzde 55'ini temsil edebilecek sayıda olması gerekmektedir. Rusya Federasyonu'nun 18 Kasım 2004 tarihinde söz konusu kararını Birleşmiş Milletler'e iletmesiyle her iki koşulun da gerekleri yerine getirilmiş olmaktadır. Bu çerçevede dahilinde Kyoto Protokolü 16 Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

21 Ekim 2003 tarihli ve 25266 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 4990 sayılı "Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun" (kabul tarihi 16.10.2003) ile 1992 Rio Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma

Konferansı'nda imzaya açılan ve 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren "Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi"ne Türkiye'nin de katılması uygun bulunmuştur.

2.2. Küresel Isınma, İklim Değişiklikleri ve Küresel Değişim

Yerküre üzerindeki hızlı kentleşme dolayısıyla iklim değişikliği ve küresel ısınma doğal kaynakların hızla tükenmesine sebep olurken, kır-kent dengesinde, sektörler arası dengelerde, ülkeler arası ilişkilerde, siyasi, kültürel ve çevresel platformda izlenen devlet politikalarında değişiklikler meydana getirmektedir. Değişikliğin bir yöre veya ülke bazında olmasından çok küresel ölçekte olması, etkilenmenin de küresel ölçekte olmasına sebep olmaktadır.

Küresel değişime paralel, doğanın bozulmaya uğramayan kısımlarını korumak ve yaşam kalitesini arttırmak için yapılan planlamalarda ve yürütülen politikalarda değişimlerin yapılması artık kaçınılmazdır. Kaynakları sürdürülebilir ve yaşam standartı yüksek bir planlama anlayışının bileşenleri enerji, ekoloji ve ekonomi olmak üzere üç ayaklıdır. Küresel değişime paralel olarak geliştirilecek alternatif enerji kaynakları, ekonomik alanda geliştirilecek yeni yaklaşımlar, düşük karbon kullanımı, küresel değişime uygun yönetim modellerinin oluşturulması değişimin bozulma olarak değil, farklılaşma olarak hissedilmesini sağlar ve adaptasyon kabiliyetini yükseltir. Özellikle 1980'lerde küresel ısınmanın doğurduğu sonuçların günlük hayatta dahi hissedilmesi, enerji, ekonomi ve çevrenin birlikte değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır. 1980'lerden sonra, 3E (energy-economy-environment) yaklaşımı olarak geliştirilen bu yaklaşım küresel ısınmanın bazı sınırlamaları ve düzenlemeleri gerekli kılmasıyla birlikte, enerji-ekonomi-çevre üçgeninin çeşitli modeller, yaklaşımlar ve planlamalarla bir çerçeve içine alınması zorunlu kılınmıştır.

2.2.1. Küresel değişim ve küreselleşme

Son dönemde küreselleşmenin ve çevrenin (doğal ve yapılı çevre) ilişkisinin düşünülenenden çok daha kapsamlı olduğu bilinmektedir. Bu açıdan teknolojinin sağladığı avantajlar, ekonomik pazar, piyasa çeşitliliği, çevre kalitesi, sağlıklı yaşam, kent konforu, görsel kalite, enerji çeşidi, enerji performansı gibi konuların küreselleşme etkisi altında ülkesel

gelişmişlikle doğrudan etkileşim sonucu ortaya çıktığının bilinmesi oldukça önemlidir. Her ülke varlığının devamlılığını amaçlamaktadır. Devamlılık kavramı ülkenin kendi kendine yetecek bir ekonomik faaliyet sahasının bulunmasıyla ve dış ülkelerle olan ticari ilişkisiyle doğrudan ilişkilidir. Ülkede gerçekleşen tarımsal faaliyetlerin oranı, enerji, teknoloji ve hizmet alımlarında dışa bağımlılık bir ülkenin gelişmişliği ile doğrudan ilişkilidir. Bu amaçla sürdürülebilir bir gelişmeyi hedef alan bir ülke küreselleşmenin getirdiği olanaklardan faydalanırken, kaynak yönetiminde, çevre yönetiminde, sosyal ve kültürel hayatta izlemiş olduğu sürdürülebilirlik politikalarıyla da devamlılığını sağlamaktadır.

Literatürde küreselleşmenin, uluslararasılaşma, evrenselleşme, liberalizasyon, batılılaşma, karşılıklı bağımlılık, modernizasyon gibi çeşitli terimlerle eşanlamı olarak kullanıldığı görülmektedir. Küreselleşme, en basit anlamda, yerkürenin farklı bölgelerinde yaşayan insan, toplum ve devletlerarasındaki iletişim ve etkileşim derecesinin “karşılıklı bağımlılık” kavramı çerçevesinde giderek artması olarak tanımlanabilir (Bayar, 2008).

Küreselleşme; ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda bazı ortak değerlerin yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılması olarak tanımlanmaktadır. Robertson, küreselleşmeyi “hem dünyanın küçülmesini simgeleyen, hem de bir bütün olarak dünyanın bilincinin güçlenmesini gönderme yapan bir kavram” olarak görmektedir. Küreselleşmenin modernliğin doğrudan bir sonucu olarak görülemeyeceğine dikkat çeken Robertson, küreselleşme ile modernleşmeyi bir tutmanın yanlış olacağını ifade etmektedir. Küreselleşmenin, kültürel homojenlikle, kültürel heterojenlik arasındaki çarpışmayı simgelediği, daha doğrusu bu çarpışmanın aldığı biçimi tanımladığı da belirtilmektedir. Görüldüğü gibi küreselleşme; ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda pekçok değişime neden olmakta, bu değişimler doğrudan hayatımıza da etki etmektedir. Bu değişim sürecinin kodlarını zamanında çözebilen ülkeler küreselleşme çağında daha fazla mesafe alırken, küresel süreci anlamakta ve değişimin boyutlarını kavramakta geç kalan ülkeler ise çağın gerisine düşme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadırlar (Özkan, 2006).

Küreselleşme; iş gücünün, yönetim mekanizmalarının, sermayenin, bilginin, var olan doğal kaynakların ve tüm bunların bilinçli ya da doğal organizasyonunun uluslararası bir duruma geldiği ekonomik ve siyasi yapılanmadır. Küreselleşme içinde ekonomik pazar, bilimsel yaklaşımlar ve teknolojik gelişmeler aynı sistem içinde değerlendirilir. Küreselleşme kültürel, ekonomik ve siyasal değişimleri de içeren yaşayan bir olgudur.

Küreselleşme, dünya çapında özellikle ekonomik faaliyetlerin birbirine bağlanması sonucunu doğurur. Küreselleşme sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan coğrafi sınırların silinmesiyle toplumların da gitgide birbirlerine benzeme süreci olarak tanımlanabilir.

2.3. Küreselleşme Süreci

Küreselleşme, uluslar arası ilişkilerin medya, iletişim, bilgi ve ulaşım teknolojileri kullanılarak yoğunlaştırılmasıdır. Bu süreç içinde ekonomik, kültürel ve siyasal etkileşim sadece ilişkilerde gerçekleşmemiş ülke bazında yapısal değişimlere de neden olmuştur. Küreselleşme ideolojisinin altında her ülkenin bir diğerini etkilemesi yatmaktadır. Küreselleşme süreci; önceleri ülke bazındaki ekonomik faaliyetlerin eş zamanlı olarak birçok ülkeyi etkileyecek ölçüde uluslararası bir özellik kazanması, sonraları ise dünya ölçeğinde ekonomik bir büyümeye sebep olmasıyla başlamıştır. Bu değişim zamanla ülkelerin siyasal ve kültürel yapısında da değişimlere sebep olmuştur.

Bugün sahip olduğu anlam itibarıyla, küreselleşmenin üç evreden geçerek günümüzdeki halini aldığı söylenebilir. Bu evreler: 19. yüzyılın sonlarından 1914'lere kadar olan dönem, 1914'lerden 1945-50'lere kadar olan dönem ve 1945-50 sonrası dönemdir. 19. yüzyılın sonlarından 1914'lere kadar geçen dönemde, küreselleşmenin, özellikle iktisadi anlamda, oldukça ileri bir seviyede olduğu görülmektedir. Bu dönemde, uluslararası ticaretin önündeki engel ve tarifeler yok denecek seviyelere gerilemiş, küresel piyasaların entegrasyonu derinleşmiş, ulaşım maliyetleri ve uluslararası alanda kişilerin serbest dolaşımı önündeki kısıtlamalar en düşük seviyelere inmiştir. Küreselleşme lehinde gelişen bu hava, 1914'lerden 1945-50'lere kadar süren evre içerisinde ise tersine dönmüştür. I. Dünya Savaşı ile başlayan, Büyük bunalım ile devam eden ve II. Dünya Savaşı'nın bitmesi ile sona eren bu dönem, küreselleşme dinamiklerinin ve global entegrasyon akımlarının ciddi bir biçimde sekteye uğradığı bir dönemdir. Siyasi anlamda aşırı-milliyetçilik, iktisadi anlamda korumacılık ve kendi kendine yeterlilik türündeki eğilimler bu dönemin tipik özellikleridir. 1945-50 sonrası dönemde ve özellikle 1980 sonrasında ise küreselleşme büyük bir ivme kazanarak benzeri görülmemiş bir seviyeye ulaşmıştır. Bu durumun türlü nedenleri mevcuttur. Ekonomik anlamda, uluslararası ticaret hacmi ve uluslararası sermaye akımlarının hızı daha önceden eş görülmemiş seviyelere erişmiş, küresel üretim süreçleri büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Öte yandan, özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde böyle büyük bir savaşın bir kez daha yaşanmamasını teminen,

siyasi küreselleşme ivme kazanmıştır. Ayrıca, teknolojik anlamda, bu dönemde, yerkürenin hemen her kesimini etkisi altına alan bir iletişim devrimi yaşanmıştır. Son olarak ve bilhassa 1980 sonrasında, küreselleşmenin çevresel, demografik ve kültürel boyutları da dünya gündeminin ilk sıralarında yer almaya başlamıştır (Bayar, 2008).

2.4. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı, Sürdürülebilir Çevre ve Sosyal Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, kelimesinin Latince kökü olan “subtenir”, “korumak” ya da “aşağıdan desteklemek” anlamına gelmektedir. Yeni bir kavram olmayan sürdürülebilirlik, çevre, insan ve şimdiki kuşakların gelecek kuşaklar için sorumlulukları arasındaki ilişkiyi tanımlamak için yeniden adlandırılmış bir anlatımdır (Özmehmet, 2008).

Sürdürülebilirlik kavramı genel anlamıyla belirsiz bir süre boyunca bir durum veya sürecin sürdürülebilme kapasitesini ifade eder. Bu genel anlamıyla sürdürülebilirlik birçok farklı şekillerde algılanabilmekte ve tanımlanabilmektedir. Sürdürülebilirlik, temelde ekoloji ve ekolojik sistemlerin fonksiyonlarını, süreçlerini ve üretkenliğini gelecekte de devam ettirebilme yeteneği olarak algılanmaktadır (Yavuz, 2010).

Gelişmiş bir toplumun varlığı, bir taraftan o toplumun insanların toplum tarafından kabul edilebilecek düzeyde ihtiyaçlarının karşılanması, diğer taraftan sağlıklı bir yaşam çevresinin oluşturulması ön koşulu ile yaşam kalitesinin artırılması ve doğal kaynakların, çevresel ve kültürel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için devamının sağlanmasına bağlıdır.

Ekonomik kalkınma ve gelişme temelde kaynakların aşırı kullanımını ve kirlilik gibi sorunları da beraberinde getirmektedir. Ancak gelişmenin amacı, toplumdaki insanları eşitlikçi bir ortamda daha iyi yaşam koşullarına kavuşturmak olduğundan, gelişmenin doğal kaynakların aşırı kullanımına ve çevre kirliliğine neden olmayacak şekilde gerçekleşmesi gerekmektedir. Kısaca toplum yaşamının her kesiminde doğayla uyumlu, çevreye saygılı kalkınma ve gelişme ilkelerini içeren sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının uygulanması gerekir.

2.4.1. Sürdürülebilir kalkınma

Sürdürülebilir kalkınma, insan ile doğa arasında dengeyi kurarak, doğal kaynakları aşırı tüketmeden, gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasına ve kalkınmasına da imkan verecek şekilde bu günün ve geleceğin yaşamını ve kalkınmasını programlamak anlamını taşımaktadır.

Günümüzde toplumsal kalkınma ve gelişme salt ekonomik düzey artışı olmaktan çıkıp, sosyal ve çevresel standartları da içine alan yeni paradigmlar haline dönüşmüştür. Kalkınma ve gelişme göstergeleri artık sağlıklı çevreler ile yeterli ve bilinçli kullanılan doğal kaynak değerleri ile toplumsal adalet, eşitlik, katılımcılık vb. gibi geniş bir tabana yayılmıştır.

1970'li yıllardan başlayarak, insan faaliyetlerinin ve ekonomik kalkınmanın, çevre ve doğal kaynaklar üzerindeki olumsuz etkilerinin tartışılması hız kazanmış ve giderek yükselen bir sesle, dünyamızın doğal dengesinin bozulmakta olduğuna dikkat çekilmiştir.

Sürdürülebilirlik ifade edilirken çoğunlukla ekonomik kavramlarla beraber ele alınmıştır. Bu sebeple sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma çoğu zaman eş anlamlı kullanılmıştır. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun yaptığı tanımda sürdürülebilir kalkınma kavramı “bugünün insan ihtiyaçlarını gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerini feda etmeden karşılanabilmesi” olarak ifade edilmektedir. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun tanımından hareket edildiğinde sürdürülebilirlik, insan faaliyetlerinin bütünü üzerinden sağlanabilmekte, bu ise çok farklı konuları kapsamaktadır. Birleşmiş Milletlerin 2005 Dünya Zirvesinde sürdürülebilir kalkınma üç alt başlıkta tanımlanmıştır; bunlar “ekonomik kalkınma, sosyal kalkınma ve çevrenin korunması”dır (Özmehmet, 2008).

Birleşmiş Milletler Topluluğu “Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies” isimli raporunda sürdürülebilirliği göstergeler ile test etmeye başlamıştır. Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonunu (CSD olarak kısaltılan komisyonun orijinal ismi “Commission on Sustainable Development”dir) aşağıdaki (çizelge 2.4.) göstergeleri belirlemiştir (Indicators of Sustainable Development: Guidelines and Methodologies Third Edition United Nations New York, 2007).

Çizelge 2.4. Sürdürülebilirlik göstergeleri

CDS tarafından belirlenen göstergelerin ana temaları		
.Yoksulluk • Yönetim • Sağlık • Eğitim • Demografi	• Doğal riskler ve tehditler • Atmosfer • Toprak • Okyanuslar, denizler ve kıyılar • Temiz su • Biyolojik Çeşitlilik	• Ekonomik kalkınma • Küresel ekonomik ortaklık • Tüketim ve üretim alışkanlıkları

Raporda burada belirtilen ana temaların alt temaları da belirtilmiş, bunların ölçülebilen göstergeleri de ortaya koymuştur. Yoksulluk temasındaki göstergeler; yoksulluk sınırı altında yaşayan nüfus, en alt dilimdeki (1/5 oranındaki alt dilim) gelir grubunun en üst dilimdeki gelire oranı, sağlıklı alt yapı hizmetlerinden (kanalizasyon gibi) yararlanma oranı, sağlıklı içme suyundan yararlanma oranı, enerjiye erişim de elektriksiz hane halkının oranı, yaşam koşullarında kentsel kesimde yaşayanların slumlarda yaşayanlara oranı gibi göstergeler kullanılmıştır.

Yönetim temasındaki göstergeler yozlaşma ve suç alt temasında toplanmıştır. Yozlaşma temasında rüşvet suçunun nüfusa oranı alınmıştır. Suç alt temasında ise her 100.000 kişiye oranlanan cinayet türü ağır suç oranı olarak yer almıştır.

Sağlık temasında ise hayatta kalış süresi başlığında beş yaş altı bebeklerin hayatta kalma oranı ile yaşam beklentileri ele alınmaktadır. Sağlık sistemlerinin dağılımı ve erişebilirliği üzerinde de önemle durulmuştur.

Bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmelerin, sanayileşmede atılan dev adımların, giderek artan ve çeşitlenen üretimin ve tüketimin ve diğer alanlardaki gelişmelerin, başta insan ömrünün uzaması, refah düzeyinin artması, eğitimin yaygınlaşması ve okur-yazarlık oranının yükselmesi, hastalıklardan kaynaklanan ölümlerin azalması gibi iyileştirici yönleri olduğu kabul edilmekle birlikte, mevcut kalkınma/gelişme politikalarının yol açtığı olumsuzlukların yeryüzünü ve insan yaşamını tehdit ettiği dile getirilmeye başlanmıştır.

Bu bağlamda, 20. yüzyılın son çeyreğinden başlayarak günümüzde, çevre ve kalkınma sorunları gündemin üst sıralarında yer almaya başlamıştır. Giderek kirlenen, doğal

kaynakları hesapsızca tüketilen bir dünyada sürekli artan bir çevresel bozulmaya ve sonucunda çölleşme, ormansızlaşma, canlı türlerindeki azalma, su ve toprak kirliliği, atıklar, asit yağmurları, küresel ısınma gibi gelişmelere dikkat çekilirken, çevre sorunlarının dünyadaki nüfus patlaması, artan yoksulluk ve işsizlik, sağlıksız beslenme, derinleşen uluslararası eşitsizlik gibi sorunlara da yönelecek şekilde yeni ve geniş bir bakış açısıyla ele alınması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Günümüzde çevre koruma ve kalkınma birbiri ile çelişen, birbirine karşıt kavramlar olmaktan çıkmış, birbirlerinin tamamlayıcısı ve birlikte düşünülp kurgulanması gereken kavramlar haline gelmiştir. Avrupa'da ve diğer gelişmiş ülkelerde 20. yüzyılda hızlı sanayileşme ve kentleşme sürecinin ortaya çıkardığı sorunlar, doğal kaynakların bilinçli ve etkin kullanılması gerektiğini, doğal kaynaklar ve sağlıklı bir çevre olmadan hem ekonominin hem de toplumların sağlığı ve geleceğinin tehlikeye gireceği gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

2.4.2. Sürdürülebilir kalkınma ilkeleri

Sürdürülebilir kalkınma uygulamaları, yol gösterici ilkeleri ve kriterleri ile hane halkından başlayıp, yerküreye kadar farklı düzeylerde ele alınmalıdır.

Sürdürülebilir kalkınmanın ilkeleri çok genel ifadesiyle:

- Kalkınma ve gelişmede çevre boyutunun göz önünde bulundurulması
- Kaynakların ve doğanın etkin ve etkili kullanılması ve tüketimin azaltılması
- Bir şeyi sıfırdan yapmak/kullanmak yerine yeniden kullanım, geri dönüşüm, tamirat yenileme, yenileştirme, rehabilitasyon, restorasyon yapılması,
- Kullanırken koruma,
- Yaygın değil toplu arazi gelişimi ve yapılaşma,
- Ağaçlandırma, yeşilin ve tarım alanlarının korunması olarak özetlenebilir.

Yukarıda değinilen tüm bu gelişim ve değişmelerle günümüzde çevre, toplumsal gelişme ve ekonomik kalkınmaya karşıt bir kavram olarak algılanmaktan çıkmış, tam tersine çevrenin ve doğal kaynakların, ekonominin temel kaynağı ve yaşamın devamlılığı için vazgeçilmez unsurlar olduğu anlayışı yaygınlık kazanmıştır.

Buna paralel olarak gelişen yeni topluma ilişkin değerler dizisinde, doğayla uyumlu, sağlıklı ve yaşanabilir ortamlarda yaşayan, çevre unsurlarından ve doğadan ayrı düşünülemeyen insan ve toplum modeli öne çıkmıştır.

Yeni toplum paradigması bireylerin kendileriyle ve yaşadıkları çevreyle ilgili kararlarda söz sahibi olduğu, doğaya ve doğal kaynaklara saygılı, üretim ve tüketimde bilgili ve bilinçli, çoğulcu demokrasinin uygulandığı eşitlikçi toplum yapısını öngörmektedir. Bu yeni paradigmanda ekonomi ve kalkınma çevre ve doğal kaynaklardan bağımsız düşünülemez. Çevre, ekonomik kalkınma ve gelişme kavramları birbirleri ile iç içe geçmiş kavramlar haline gelmiştir.

Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Uluslararası Doğa Koruma Birliği, UNESCO, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların toplumlara ilişkin çevre ve kalkınma göstergelerinde, gelişmişlik düzeyi göstergelerinde sağlıklı ve yaşanabilir çevreler, temiz bir hava, su, kirlenmemiş topraklar, zararlı kimyasalların minimum ölçüde kullanıldığı, insan sağlığını tehdit etmeyen tarımsal üretim gibi kavramlar, giderek milli gelir ve benzeri kavramların önüne geçmeye başlamıştır.

2.4.3. Sürdürülebilir çevre

Tüm bu doğa ve çevreyle uyumlu ekonomik ve toplumsal gelişme ve kalkınma yaklaşımlarını kapsayan "sürdürülebilir kalkınma" kavramı ilk uluslararası ifadesini Haziran 1972'de yapılan 'Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nda bulmuştur. Bu konferansın temel çıktısı olan "Stockholm Bildirgesi" çevrenin "taşıma kapasitesi"ne dikkat çeken, kaynak kullanımında kuşaklar arası hakkaniyeti gözetken, ekonomik ve sosyal gelişmenin çevre ile bağlantısını kuran ve kalkınma ile çevrenin birlikteliğini vurgulayan ilkeler ve sürdürülebilir kalkınma kavramının temel dayanaklarını ortaya koymuştur.

Konferans sonrasında birincisi Kanada'nın Vancouver Kentinde, ikincisi İstanbul'da gerçekleştirilen Habitat Konferansları, çevre ve kalkınma sorunlarında çözümün yalnızca merkezi yönetimlerde değil, yerel yönetimler ve hükümet dışı kuruluşlarda olduğu gerçeğini ortaya koymuştur. Bu yeni açılım yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının uluslararası düzeyde vazgeçilmez ortaklar olarak kabul görmesini sağlamıştır. Ayrıca insan faaliyetlerinin yoğun olarak odaklandığı kentlere ilişkin

yaşanabilir kentler kavramı geliştirilmiş, doğa ile uyumlu gelişmeler ve sağlıklı bir çevrenin gerekliliğini yaşanabilirlik kavramı çerçevesinde ortaya koymuştur. Yine Habitat II Konferansı herkese uygun bir barınak sağlanmasına ve sürdürülebilir insan yerleşmeleri yaratılmasına daha fazla siyasal öncelik tanıma bakımından büyük önem taşımaktadır.

Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, 1983 yılında küresel ölçekte çevre ve kalkınma sorunlarına yönelik yeni stratejiler geliştirilmesi amacıyla kurulmuştur. 1987 yılında yayımlanan "Brundtland Raporu" sürdürülebilirlik kavramına yeni bir içerik kazandırmış ve yaşama geçirilmesine yönelik Küresel Eylem Planına giden yolun temel taşlarını döşemiştir. Bu raporda; artan kentsel sorunlara çözümler üretilmesi ve kentlerin iyileştirilmesi için getirilen bir dizi öneri arasında "Yerel Yönetimleri Güçlendirmek" başlığı altında yerel yönetimlerin tüm süreçlerde etkin rol oynamaları gerekliliği yer almıştır. Raporun bir diğer önemli getirisi ise yönetimde karar alma süreçlerinde, halkın katılımının önemi ve gerekliliği üzerine yaptığı vurgular olmuştur.

Haziran 1992 yılında yapılan "Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansında" "Gündem 21" başlıklı Küresel Eylem Planının içeriği oluşturulurken, "Sürdürülebilir Kalkınma" ilkesinin yaşama geçirilmesinin ancak "yerinden" çözümlerle mümkün olacağı, konusunda ortak bir görüş oluşmuştur. Aynı şekilde çevreyi korumanın doğrudan katılım ve demokratikleşme ile yakından ilgili olduğu, bu bağlamda özünde demokratikleşmeyi ve kentsel hakları savunmayı gerektirdiği ifade edilmeye başlamıştır. Buna paralel olarak, Küresel Eylem Planının hazırlık çalışmalarına da yansıtacak şekilde demokratik uygulamaların, çoğulcu ve katılımcı politikaların en somut biçimde gerçekleşme olanağını ve ortamını bulduğu yerel yönetimlerin 2000'li yıllara yeni bir anlayışla hazırlanmanın önemini vurgulamıştır.

Bu konferans ve ardından kabul edilen "Gündem 21" başlıklı Küresel Eylem Planı ile birlikte "Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi", "İklimsel Değişiklikler Çerçeve Sözleşmesi" gibi küresel ölçekte bağlayıcı iki metin imzaya açılmış, bağlayıcılığı olmayan "Ormanların Sürdürülebilir Yönetimi Konusundaki İlkeler Bildirimi" benimsenmiş ve "Çevre ve Gelişme Üzerine Rio Bildirgesi" kabul edilmiştir.

Rio Zirvesi, yalnızca "Sürdürülebilir Kalkınma" kavramını yaşantımıza sokmakla kalmayıp, katılımcı mekanizmaların ve süreçlerin, önce Birleşmiş Milletlerce, ardından tüm hükümetler, kurum ve kuruluşlarca benimsenmesini sağlamıştır.

2.4.4. Sürdürülebilir çevre ilkeleri

Tüm dünyada ve ülkemizde hızlı gelişme ve değişimlerin yaşandığı yüzyılımızda, yaşamın devamlılığı ve yaşanabilir çevreler yaratmak için doğayla uyumlu gelişme ve kalkınma yaklaşımını ve ilkelerini aşağıda sayılan temel alanlarda hayata geçirmek gereklilik haline gelmiştir.

- Doğal kaynakların optimal düzeyde sürdürülebilir kullanımının sağlanması,
- Tarımsal sürdürülebilirliğin teşvik edilmesi ve kırsal üretkenliğin geliştirilmesi,
- Sürdürülebilir ve yaşanabilir insan yerleşimlerinin teşvik edilmesi,
- Sosyal sürdürülebilirliğin desteklenmesi ve sosyal hizmetlerin geliştirilmesi,
- Ekonomik sürdürülebilirlik için yerel girişimcilik ve yerel sanayi kalkınmasının teşvik edilmesi,

İnsan ve çevre arasındaki etkileşimin vazgeçilmez nitelikte oluşu, çevre kavramının günümüzde kazandığı boyutlar, çevrenin ulusal düzeyde olduğu kadar, uluslar arası düzeyde de ele alınması gereğini ortaya çıkarmıştır.

Tüm bu ilkeleri hayata geçirmek üzere pek çok kuruluş uluslararası düzeyde çalışmalar yapmaktadır. Bu alanda önemli çalışmalar yapan Birleşmiş Milletler son yıllarda kurduğu Kuruluşlar arası Sosyal kalkınma Komitesi (ISDPC) ile, Türkiye’de UNESCO, UNICEF, Dünya Bankası gibi kuruluşların, insan merkezli sürdürülebilir kalkınma etkinlik ve programlarını koordine ederek birleştirmeyi amaçlamaktadır.

Böylece Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) dahil bütün kuruluşların bu sistem içerisinde yer almış olması ve istihdamın ve istikrarlı geçim kaynaklarının geliştirilmesi, "insan merkezli sürdürülebilir kalkınma" için elverişli bir ortamın yaratılması, kadınların konumunun güçlendirilmesi ve yoksul kesimlerin ve ekonominin

dayandığı doğal kaynak temelini koruması hedeflenmektedir. Bu program ile son birkaç yılın en hızlı kalkınan ülkesi olan Türkiye'nin farklı bölgeleri arasındaki dengesizliklerin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır.

1996 ve 1997 Birleşmiş Milletler İnsani Kalkınma Raporları'ndaki gelir düzeyi, okuryazarlık oranı, sağlık eğitim ve diğer temel hizmetlere erişim ve yaşam beklentisi gibi göstergelerden hareketle Türkiye'nin Batı illeri ile Doğu ve Güneydoğu illeri arasındaki dengesizliğin azaltılması için büyük girişimlerin yapılması gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler'in Türkiye'de "İnsan Merkezli Sürdürülebilir Kalkınma" Programındaki başlıca amaçları; istihdam yaratma, kadının statüsünü geliştirme, topluluk katılımı, kentsel ve kırsal topluluk kalkınması, çevre koruma, karar alma ve uygulama süreçlerinde daha etkin ve geniş katılım olarak özetlenebilir.

2.4.5. Sosyal sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirliğin çok farklı boyutları bulunmaktadır. Bunların en önemlilerinden birisi de sosyal sürdürülebilirliktir. Avrupa Birliğine adaylık sürecinin en hareketli dönemlerini yaşadığımız şu günlerde yalnızca Avrupa Birliğine uyum için değil, Türkiye'nin ve toplumumuzun sağlıklı gelişimi ve devamlılığı için sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin yaşamın her alanında uygulanmasını ve tüm sektörlerle entegrasyonunun sağlanması benimsenmelidir.

Ülkemizde de son yıllarda yalnızca çevresel anlamda, doğal kaynakların etkin kullanımı alanında değil, sosyal sürdürülebilirlik alanında da çalışmalar giderek artmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin farklı kentlerinde "Yerel Gündem 21" kapsamında yapılan çalışmalar, sürdürülebilirlik ilkelerinin uygulamaya yönelik olarak gerçekleştirilen programlar kapsamında umut vericidir.

Ülkemizde gerçekleştirilen bu çalışmalar, sürdürülebilir insani gelişme ilkeleriyle de uyum göstermekte olup, sürdürülebilir insani gelişme hedefine yönelik planlama ve uygulama faaliyetleri, katılımcılık, eşitlik ve hakkaniyet ve insan kaynaklarını geliştirme çerçevesinde yürütülmektedir.

Katılımcılık kararlardan etkilenen tüm tarafların, kararlarn alınmasından uygulanmasına ve izleme-değerlendirmesine tüm aşamalarına katılımı olarak anlaşılmaktadır. Tarafların duyarlılığını oluşturarak, proje ve faaliyetlerin sosyal yapılabirliğini artırmak, maliyetleri de düşürecek ve halkın dile getirdiği sorunların çözülmesinde başarıya ulaşılacaktır. Bu çerçevede kalkınmada eşitlik ve adillik, sosyal, ekonomik ve kültürel olarak dezavantajlı konumda bulunanların da kalkınma sürecine entegrasyonu olarak değerlendirilmelidir.

Bugün artık, yalnızca ekonomik kalkınmaya ve büyümeye dayalı gelişme anlayışının dışına çıkarak, doğa ile uyumlu, doğal kaynakları koruyarak kullanan, sağlıklı ve yaşanabilir çevreler yaratan gelişme anlayışını benimsememiz gerekmektedir. Doğa ve kültür varlıklarımızı, kaynak değerlerimizi, aşırı ve bilinçsizce kullanarak tüketen ve tahrip eden, zenginleşme anlayışı yerine, kaynak değerlerinin korunmasını esas alan, sürdürülebilir kalkınma yoluyla zenginleşme ve gelişme anlayışını yaygınlaştırması gerekmektedir.

Çevre kirlenmesinin boyutları toplumların ekonomik kültür durumları ile yakından ilgilidir. Hayat tarzları, davranış biçimleri ve yaşanan sosyal çevre ve sosyo-ekonomik durum insanların çevreye bakış açılarını belirleyen en önemli etkenlerdendir. Ekonomik faaliyetler, kısaca üretim ve tüketim olarak ele alındığında çevre hem üretim hem de tüketim esnasında etkileneceğinden çevre kirlenmesi ile ekonomik faaliyetler arasında çok sıkı bir bağın olduğunu söylemek mümkündür. Kirlenmenin zararlı ve toplum refahını azaltıcı etkileri olduğu gibi kirlenmenin azaltılması ve önlenmesi için yapılacak yatırımlar da toplum refahını menfi yönde etkileyebilir. Bu nedenle toplum faydasını büyötmek için her iki etkinin dengede tutulması gereklidir. Bu dengelerin sağlanabilmesi için ulusların akılcı bir çevre politikasına sahip olmaları gereklidir. Belirli bir çevre kalitesine minimum maliyetle nasıl ulaşılacağı ve bu maliyetlerin nasıl bölüşüleceği bilinmesi gereken önemli bir husustur.

Yalnızca çevre ve enerji kaynaklarının sürdürülebilirliği değil, kültürel sürdürülebilirliği sağlamaya yönelik adımların atılması, Anadolu topraklarının kültürel birikimi ve tarihi mirası üzerinde yaşayan herkesin temel görevidir.

Anayasamızın 56. maddesinde açık bir şekilde ifade edildiği gibi "Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir." Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum

sürecinde çevre standartlarını yükseltmesi, yaşanabilir ve sağlıklı çevreler yaratması, Avrupa Birliği için yerine getirmesi gereken bir zorunluluktan değil, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama ihtiyacından kaynaklanmalıdır. Bu kapsamda küreselleşen dünyada; bölgesel ulusal ve yerel düzeyde atılacak adımlar, ortak çevremizin ve yaşam kalitemizin yükseltilmesinde büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'nin, önümüzdeki 20 yılda vizyonu sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile tutarlı, yurttaşlarının tümüne temel eğitim veren ve temel sağlık hizmetlerinin sağlandığı bir sisteme sahip, sağlıklı bir çevrede yaşayan, temiz içme ve kullanma suyuna ulaşabilen, nüfus artış hızını kontrol edebilen, kişi başına gelirin gelişmiş ülkeler seviyesine çıktığı, doğal kaynakların korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını yerel bilgilerle pekiştirerek sağlayan, bu konudaki üretimini ve teknolojisini geliştirmiş, istikrar içinde bir ülke olmalıdır.

2.5. Küreselleşme ve Sürdürülebilirlik İlişkisi

Sürdürülebilirlik kavramı süreklilik temeline dayanır. Sürme herhangi bir olay veya olgunun kendiliğinden devam etmesi iken, sürdürme eylemi bu devamlılığın başkası tarafından yapılması anlamına gelmektedir. Herhangi bir şey sürdürülebilir ise, yapısında süreklilik taşıyor demektir. Sürdürülebilir bir yapı için kaynaklar sürekli olarak değerlendirilmeli, bu değerlendirme çerçevesinde, koruma bilinciyle kullanma sağlanmalıdır. Hem aktif hem de proaktif bir yapıya sahip olan sürdürülebilirlik kavramı, bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan ya da sistemin an kaynaklarına aşırı yüklenmeden devam ettirebilme yeteneği olarak da tanımlanmaktadır. (Kaypak, 2012). Sürdürülebilirlik günümüzde küreselleşme hareketleri hızla devam ederken önemle vurgulanan bir konudur. Konu gelecek nesillerin devamlılığı için bugünkü kaynakların sürdürülebilir kullanımı noktasında tartışılacak olursa çevresel döngülerin sürdürülebilirliğinin ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşmenin ülkelerin ekonomik girdileri üzerindeki pozitif yansımaları uzun bir süre boyunca dünya üzerindeki kaynakların göz ardı edilerek bilinçsiz tüketilmesine sebep olmuştur. Ancak zamanla çevresel döngülerdeki bozulmalar kendini yerel olmaktan çok, ülkesel, kıtasal ve global olarak göstermeye başlamıştır. Bu durum özellikle bilimsel

çevrelerin kaynak tüketiminde bilinçli olunması gerektiğini vurgulamasıyla dikkat çeker hale gelmiştir.

Zamanla aşırı kaynak tüketiminin ve çevre kirliliklerinin yaşamı nasıl tehdit etmekte olduğu ve çevre sorunlarının daha fazla göz ardı edilemeyeceği ve artık çözümlenmesi konusunun ertelenemeyeceği açıkça görülmeye başlanmıştır. 1968’de kurulan Roma Kulübü’nün dönemin ileri gelen bir grup entelektüeline hazırlattığı “Büyümenin Sınırları” başlıklı raporu 1972 yılında yayınlanmıştır. Büyümenin Sınırları isimli rapor, ekonomi ile doğal çevre arasındaki karşılıklı bağımlılığının kalkınma politikalarında dikkate alınmasının gerekliliğini vurgulamaktadır (Kaypak, 2011).

Son yıllarda dünyada yaşanmakta olan sosyal, ekonomik, teknolojik gelişmeler nedeni ile başlayan küreselleşme süreci beraberinde hızlı bir kentsel değişim ve dönüşüm sürecini de getirmiştir. Yaşanan küreselleşme sürecinin olumlu getirileri bulunmakla birlikte, uygulanan politikalar plansız, alt yapısız ve sağlıklı çevrelerin gelişmesine neden olmaktadır. Bu olumsuz gelişmelerin farkına varılmasıyla sürdürülebilirlik kavramı ortaya atılmış ve sağlanmasının yolları araştırılmaya başlanmıştır. Değişen yaşam şekli ile doğal kaynaklar arasındaki olumsuz etkileşimin sürdürülebilirlik için büyük bir tehdit olduğu düşünüldüğü için çalışmalar problemin fiziksel boyutu üzerinde odaklanmıştır (Çahantimur ve Yıldız, 2008). Ancak sürdürülebilirlik özellikle küreselleşme göz önünde bulundurulduğunda sadece fiziksel boyut olarak adlandırdığımız çevre bileşeni dışında ekonomik ve kültürel boyutlarıyla da ele alınması gereken bir konudur.

2.6. Yerel Kavramı

İnsanoğlu var oluşundan bu yana daha iyiyi, daha güzeli aramıştır. Önceleri bu arayış beraberinde göçebe hayatı getirmiş barınma, beslenme, nesli devam ettirme ihtiyacını sürekli göç ederek karşılamış, sonraları toplumsal, sosyal, ticari, ekonomik olarak oturmuş bir düzeni seçmeyi tercih etmiştir. Zamanla yaşam kurduğu bölgeyle özdeşleşmiş, bölgenin taşını, toprağını, suyunu, iklimini kendi kültürüyle bütünleştirmiştir. Böylece dili, inancı, yaşayışı kendine, o bölgeye ve o topluma ait olan bir kültür oluşturmuştur. Bir yere, bir bölgeye özgü anlamına gelen yerel anlayışı başka kültürlerle alış veriş halinde olsa da kendi gelenek ve göreneklerini, kendi yaşayışını, kendi insanını ve kendi malzemesini herşeyin üstünde tutan bir anlayış biçimidir.

Yerel kavramı daha somut bir biçimde ele alınacak olursa; devletler, toplumlar ve kültürler arası karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin zamansal/mekansal genişlemesi, derinleşmesi ve hızlanması (Globelleşme Söylemleri ve Türkiye, 2008) anlamına gelen küreselleşmenin aksine, aynı coğrafyada olsalar dahi toplumların kendine özgü davranış biçimi göstermesi ve bu durumu nesilden nesile aktarma isteği anlamına gelmektedir. Toplumlar arasında, kültürel sorunlara yanıt verme, coğrafi sınırların devamlılığı, dinsel inanışlar, siyasi ve yönetsel dalgalanmalar vb. olay ve kavramlar karşısındaki tutum bölgenin kendi içinde var olan yerel yaklaşımlarına göre farklılıklar gösterir.

2.7. Küreselleşme ve Yerel İlişkisi

Geçen yüzyılın sonlarından itibaren dünyada özellikle siyasi, ekonomik ve kültürel alanda önemli değişim ve gelişmeler yaşanmakta, bu değişim ve gelişmeler çeşitli boyutlarıyla tartışılmaktadır. Bu tartışmaların odaklaştığı temel nokta ise “küreselleşme” ve “yerellik” kavramlarıyla ifade edilen iki yönlü bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Kültürel boyuttan bakıldığında özellikle küreselleşmeyle birlikte mahalli kültürlerin adeta yeniden keşfi ve kimliklendirilmesi, kültürel ürünlerin korunması ve yayılması, evrensel pazarlara sunumu noktasındaki arayışlar, insanları kültür konusunda yeniden düşünmeye yöneltmiş ve kültür bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmeye başlamıştır (Arslan, 2006).

Günümüzde dünyanın farklı bölgelerinde yerel kültür kavramı ve kültürel faaliyetlerden çıkan ve gelecek nesillere bırakılacak olan ürünler, farklı yönleri ile ele alınmakta, yeniden tanımlanmakta, modern bakış açısı ile yeniden şekillenmekte, yerel ve milli olanın tespitinin yozlaşmakla karışmaması için çaba sarf edilmektedir. Yerelin korunması ve yayılması noktasında çalışmalar sürerken, çağdaş anlayışın gerisinde kalmamak önemlidir. Yaşanan kültürün sonucu elde edilenlerin tahlili, koruma ve ilerleme dengesi gözetilerek yapılmalıdır. Çıkacak olan sonucun “yereli ülke geneline, bölge geneline ve giderek dünya geneline taşımak” noktasına hizmet ediyor olması dengenin sağlandığının bir göstergesidir. Bu noktada önemli olan, iç güçler, tarihsel geçmiş, kültür mirası olarak ifade edebileceğimiz temellerdir. Genellikle bu kavramlarla ileri sürülen görüşler kültürel, milli, tarihsel zenginliklerin, toplumsal gelişme ve modernleşme süreci boyunca, temelden eksilme yapmadan üzerine koymak şeklinde ilerlemesi gerekliliğini vurgular. Burada ki amaç; değişimin önüne geçmenin imkansız ve çabaların gereksiz olduğunu sadece

değişimin öz kimliği kaybetmeden teknolojik ve ekonomik donatı kazanmak ve modernize olmak olduğunu belirtmektir.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Küreselleşmenin Etki Alanları

Küreselleşme çok boyutlu bir kavramdır ve etki alanı çok çeşitlidir. Ekonomik, kültürel ve fiziksel değerler üzerine etkileri olduğu gibi farklı etkileşimlerle politik, teknolojik, medya, sınır güvenliği, iletişim vb. farklı etki alanlarının da ele alınması mümkündür. Ancak çalışma kapsamında küreselleşmenin kültürel ve çevresel değerler üzerine etkileri ele alınacaktır.

3.1.1. Küreselleşmenin kültürel değerler üzerine etkileri

Özellikle iletişim ve medya teknolojilerinin bir sonucu olarak, günümüzde, dünya genelinde bireyler, toplumlar ve ülkeler arasındaki alış veriş oldukça gelişmiştir. Sonuçta bu bireyler, toplumlar ya da ülkeler birbirlerinden haberdar değilken birbirlerini tanımış özellikle de duygu temelli davranışlarda kültürel yaklaşımların gösterdiği benzerlikler ortaya çıkmıştır. Ancak siyasi görüş, geçmişten gelen yönetsel anlayış, coğrafi farklılıklar, dinsel farklılıklar, yaşanan afetler, ekonomik durum, gen farklılıkları, geçmişten kalan miras gibi özellikler farklılaşmalara neden olmuştur. Bu anlamda küresel bir kültür, ortak kültürel miras veya birikimin ortaya çıkması oldukça zordur. Küreselleşme başta ekonomik ve ticari faaliyetler için yapılsa da doğurduğu sonuçlar çok daha geniş ölçekli olmuştur. Farklı kültürlerin iç dinamiklerinin pratikte bir ahenk taşıması toplum kurgulanışının birey temelli olmasından kaynaklanmaktadır. Her toplum bu bilinci ve ihtiyacı farklı geliştirir. Bu açıdan bakıldığında toplumlar arasında kültürlerarası bir ahenkten bahsedilse de bunun küresel ölçekte aynışması ya da yerelde yaşanan kültürün küresel ölçekte yaşanmaya başlanması mümkün değildir.

Küresel ekonomik yapılara ve evrensel değerlere uyum sağlayamayan toplumlar küreselleşme süreci tarafından kültürel değerlerini kısmen de olsa değiştirmeye zorlanmaktadır. Oysa, sosyo ekonomik gelişmişlik düzeyi, eğitim seviyesi, inanç sistemi gibi faktörlere bağlı olarak bu toplumların bazı kesimleri, dünya ile kültürel bütünleşmenin gerektirdiği değişimi isteyerek ve kolaylıkla sağlarken, böyle bir değişimi istemeyen kesimler de mevcuttur. Bu kesimler kültürel kimliklerini koruyabilmek amacıyla, demokrasinin de sağladığı olanakları kullanarak, kendi aralarında geleneksel kurumlar

etrafında örgütlenme yoluna gitmektedirler. Bu şekilde, kültürel küreselleşme, toplumların Batıcı/Doğucu, yenilikçi/statükocu gibi eksenler üzerinde bölünmesine de zemin hazırlamaktadır. Diğer bir deyişle küreselleşme, bir yandan yerel kimlikleri yıpratırken, diğer yandan değişime yol açmaktadır. Bu şartlar altında, değişim talebiyle başa çıkamayan veya değişimi benimsemeyen toplum kesimleri, çözümü, geleneksel kurumların tanıdık dünyasına dönmekte arayabilmektedir (Özkan, 2006).

Kültürel küreselleşme

Küreselleşme yalnızca siyasal ve ekonomik alanları değil aynı zamanda kültürel alanı da etkileyen bir süreçtir. Dünya siyasal ve ekonomik alanlarının yanı sıra kültürel anlam sistemleri ve simgesel biçimlerin geniş ölçekli aktarımından dolayı küresel bir bütünleşme içine girmektedir (İçli, 2001).

Küreselleşmenin çıkışına ve amacının tam olarak ne olduğuna ilişkin net bir zaman ve net bir tanımın verilememesi kavramın belli çıkar gruplarının isteği doğrultusunda şekillendiğini akla getirmektedir. Ancak bu doğrultuda farklı tanımlamalarının da yapıldığı küreselleşme kavramının kültür yapısını etkilediği bir gerçektir.

Küreselleşme özellikle son yıllarda sıklıkla kullanılan, ancak tanımında, içeriğinde açıklanamayan birçok döngüyü içeren bir kavramdır. Küresel sözcüğünün geçmişi ile küreselleşme sözcüğünün geçmişi aynı tarihlere rastlamamaktadır. Oysaki kültürlerin varlığı insanlığın varlığıyla başlar ve şekillenir. Ancak çok güçlü bir akım olarak ortaya çıkan küreselleşme olgusunun yaşayan kültürleri derinden etkilediği bir gerçektir.

Küreselleşme teknolojik gelişmeler ve gelişen iletişim ağları ile yaşanan toplumsal değişim ve dönüşümleri anlamlı kılmaktadır. Yaşanan toplumsal değişimlerin toplumların birbiri üzerindeki etkisi mi yoksa çağın ve modern hayatın getirdiği mi olduğunun ayırt edilmesi oldukça güçtür. Ancak dünya üzerinde görülen birbirine karşıt olguların eş zamanlı varoluşları değişimin tamamen küresel temelli olmadığını göstermektedir. Küreselleşme olgusunun toplum üzerinde yarattığı his, geleceğin güvensiz ve risklerle dolu bir dünya olduğu şeklindedir. Küreselleşme bir taraftan dünya çapında ticari hayatın, insan ve ürün sirkülasyonunun arttığı bir süreçken diğer taraftan da kültürel süreçte ortaya çıkan hızlı bir değişim ve farklılaşmadır.

Çalışmanın bu bölümünde kültürel küreselleşme üzerine farklı bakış açılarının bir değerlendirmesinin yapılması amaçlanmaktadır. Bunun için de kültürel küreselleşme konusundaki yaklaşımlara değinmek yararlı olacaktır.

Kültürel küreselleşme kavramı içindeki farklı yaklaşımlar

Özellikle küresel ekonominin, iletişimin ve medya ağının kültürel sınırları yok etmeye çalıştığını ve küresel bir kültüre yol açtığını savunan çevreler, modernitenin oluşturduğu bir küresel kültürün oluşumunun önüne geçilmesi gerektiğini ve farklılıkları ortadan kaldırmayı amaçlayan küresel anlayışın toplumların kimliklerinin önüne geçmemesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Küreselleşmenin kültürel boyutu ile ilgilenen teorisyenlerle, uygulamacılar arasında farklı iki yaklaşımdan bahsedebiliriz. Bunlardan ilkinde küreselleşme başlangıcı ve nihai hedefi belli homojen bir süreç olarak değerlendirilmektedir. İkincisinde ise küreselleşme heterojen, kültürler arası bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Küreselleşmeyi homojen bir süreç olarak değerlendiren yaklaşıma örnek olarak Giddens'ı verebiliriz. Giddens küreselleşmeyi zaman ve mekandaki dönüşümlerle ilgili görmektedir. 18. yüzyılda mekanik saatin kullanımının yaygınlaşmaya başlamasıyla zaman belirli bölgelere özgü bir olgu olmaktan çıkmış, evrenselleşmiştir. Evrensel zamanın temel alınmasıyla toplumsal hayat küresel sistem içinde yeniden örgütlenmiştir. Küresel haritalar mekânın da evrensel boyutlarda algılanmasını sağlamaktadır. Zamanın mekândan bağımsız kalışı modernleştirici bir süreçtir. Giddens'a göre, küreselleşmenin ön koşulu zamanın mekândan bağımsız kılınmasıdır. Bu sayede toplumsal ilişkiler mekâna bağımlı olmaktan kurtulmuş uzaktaki yerlerle etkileşim içine girilmiştir. Giddens küreselleşmeyi doğrudan modernleşmenin sonucu olarak görmektedir. Modernizasyon toplumsal ilişkileri yaygınlaştırmakta, toplumlar arasında küresel ilişki ağları kurulmaktadır. Yerel faaliyetler ile uzak mesafeler arası ilişkiler gelişmektedir. Giddens' ın bu yaklaşımına ilişkin olumlu ve olumsuz eleştiriler yapılmıştır. Zaman ve mekânın ayrılmasını konu etmesi olumlu bulunurken, küreselleşmeyi batı modernitesinin sonucunda gerçekleşen bir olgu olarak değerlendirmesi ve kültürel süreçleri yeterince ele almaması olumsuz eleştiri almıştır (İçli, 2001).

Küreselleşmeye ilişkin ikinci yaklaşımda küreselleşmenin kültürler arası etkileşim sonucunda ortaya çıktığı düşünülmektedir. Küreselleşmeyi heterojen bir süreç olarak değerlendirenler küreselleşmeyi yalnızca batı modernitesinin bir sonucu olarak görmenin batı dışında kalanları edilgin ve batıya bağlı olarak düşünme yanlısına yol açacağına işaret etmektedirler. Globelleşme Söylemleri ve Türkiye (2008)'de modern-geleneksel, batı-batı olmayan, garp-şark gibi ikili tipolojiler yardımıyla modern olmayan toplumlar arasındaki farklılıkların geleneksele indirgendiğini ve geleneksel olanın da modern olandan türetilerek, varoluşunun moderne göre belirlendiğini ifade etmektedir. Kültürel çeşitliliğin yalnızca kültürün küreselleşme kuramına eklenmesi yoluyla çözülecek bir sorun olmadığını, kültürel çeşitliliğin tanınması ve kabul edilmesinin modernin dışında diğer coğrafyalardaki kültürlerin farklılığının tanınmasıyla mümkün olabileceğini belirtmektedir (İçli, 2001).

3.1.2. Küreselleşme ve yerel ilişkisinin sınırları

Küreselleşme süreci, bir taraftan yaşayan toplumların birbirine benzemesine, farklılıkların azalarak tek bir küresel kültürün ortaya çıkmasına sebep olurken, diğer taraftan da geleneksel yaklaşımların bu farklılıkları ortaya çıkarmalarına sebep olmuştur. Küreselleşme aslında bir sürecin tanımıdır ve değişim ve benzeşme süreç içinde olduğu için farkındalığı da bir sürece yayılmaktadır. Konu küreselleşme kapsamında farklılıkların giderek azalması ve benzemeye başlama veya farklılıkların ortaya çıkması ve yerel kültürün ön plana çıkması şeklinde ikiye ayrılacak olursa ortaya küreselleşme karşıtı olarak yerelleşme kavramının çıktığı görülür.

Nüfus artışı, hızlı yapılaşma ve plansız küreselleşme, yerel yapının bozulmasına neden olurken, enerji kaynaklarının da aynı hızla tüketilmesi sonucuna yol açmaktadır. Bugünkü yaşam çevremiz, planlama yaklaşımlarımız sorgulanmakta; daha kaliteli, daha sağlıklı, yaşanabilecek ve gelecek kuşakların da gereksinimlerini karşılayabilmelerine olanak tanıyacak tasarımlar üzerinde önemle durulmaktadır. Bu amaçla küreselleşme girişimleri esnasında temelin yerele dayandırılması bazı yöntemlerin ve hesaplamaların uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Bunlar;

- İnsan, ekonomi, çevre ve bu öğelerin birbiri ile olan ilişkileri öncelikle ortaya konmalıdır.

- Getirilecek tüm uygulamaların her tülü döngüye uygunluğunun ölçülmesi,
- Getirilecek tüm uygulamaların ülke güvenirliliği açısından tespiti,
- Getirilecek tüm uygulamaların enerji akışına yapacağı yükün düşünülmesi,
- Getirilecek tüm uygulamaların nicel-nitel hesaplamalar kullanılarak gelecek projeksiyonlara katılması

3.1.3. Küreselleşme ve yerel ilişkisinde doğru hedefler

Dünyada yoğun biçimde yaşanan çevre sorunları karşısında çözüm arayışları ve yeni yönelimler gündemde bulunmaktadır. Bugünkü yaşam çevrelerimiz, tasarım yaklaşımlarımız sorgulanmakta, kentleri çevreleyen alanlar dikkate alınarak ekolojik planlamaya doğru gidilmektedir. Yani insan için yapılan tasarımlarda ve planlamada çevre, bir ana karar ölçütü olarak devreye girmektedir (Özkan, 2005).

Dünya üzerindeki bir çok ülkede hayat standardının neredeyse yaşar kalma sınırlarına yaklaşması, amacın ne olursa olsun yaşamak değil, modern hayatın getirdikleriyle yaşanılır çevreler elde etmek ve bunların içinde yaşamak olduğunun vurgulanmasını gerekli kılmaktadır (Özkan, 2005).

Küreselleşmenin getirdiklerinden faydalanırken yerelden uzaklaşmamak için ülke ölçeğinde yapılacak planlamalar sırasıyla aşağıdaki hedefleri içermelidir;

Fiziksel Hedefler

Getirilecek uygulamada yer seçimine önemle dikkat edilmelidir, uygulama ülke ölçeğinde fonksiyonel/işlevsel olmalıdır, kullanımda alt yapı sorunları yaşanmamalıdır. Kullanımın toplumun bir ihtiyacına cevap verecek nitelikte olması şarttır. Getirilecek kullanım zamanla ihtiyaca göre geliştirilebilir olmalı, farklı kullanımlarla entegre çalışabilmelidir.

Sosyal Hedefler

Hedeflenen gelişme üzerinde düşünülmüş gerçekçi, çağdaş ve kullanılabilir bir amacı olmalıdır, alanın kültürel gelişimini desteklemelidir. Alanın tarihsel geçmişine dayalı

olmalıdır. Alanın eğitim düzeyi, demografik yapısı, gelecek projeksiyonlar göz önünde bulundurularak gerçekleştirilen hedefler amaca ulaşır.

Çevresel Hedefler

Uygulama doğal çevre ile uyumlu olmalıdır, doğal çevrenin bir parçası gibi algılanabilmelidir. Uygulama ekolojik döngüye saygılı olmalıdır. Doğal çevreyi tahribata değil, direk veya dolaylı korumaya yönelik uygulamaları içermelidir. Çevre döngülerin sürdürülebilirliği, kaynakların akılcı kullanımı ve gelecek nesillerin yaşama hakkı korunarak yapılan planlamalar küresel ölçekte doğal dengeleri bozmayacaktır.

Ekonomik Hedefler

Ticaret, sanayi, teknoloji gibi gelişime açık alanlar bir ülkenin vazgeçilmez parçalarıdır. Getirilecek uygulama ekonomik yönden ülke ekonomisinin kalkınmasına olanak sağlamalıdır. Uygulama yeniden yapılanma sağlamalıdır. Uygulama var olan bölge özelliklerine uyumlu yapılmalı, tarımsal gelişmeyi, turizm gelişmesini, teknolojik gelişmeyi vb. desteklemeli, bölgesel ve ülkesel kalkınmaya yardımcı olmalıdır.

3.1.4. Küreselleşmenin çevresel değerler üzerine etkileri

Özellikle sanayi devriminden sonra atmosfere salınan sera gazlarının atmosferdeki birikimleri, fosil yakıtların kullanılması, çoraklaşma, yanlış arazi kullanımları ve yanlış sanayi faaliyetleri, kontrolsüz tüketim ve buna bağlı olarak atık yağılması vb konular doğal sera etkisini kuvvetlendirerek, özellikle kentlerin üstünde ısı adalarının oluşmasına ve dünya yüzey sıcaklığının artmasına neden olmuştur.

Günümüzde birçok ülkenin savaştığı, çok önemli bir sorun haline gelen çevre sorunları, özellikle küreselleşmenin etkisiyle uluslar arası bir boyut kazanmıştır. Ulusal platformlarda olduğu kadar uluslar arası platformlarda da yer alan ve tartışılan bu sorunlar, ekonomik, kültürel, bilimsel ve politik yönü olan çözümler gerektirmektedir. Meydana gelecek zararlanmadan dünya üzerinde var olan gelişmiş, gelişmekte veya geri kalmış olan tüm ülkelerin ortak olarak etkilenecek olması çözümün de uluslar arası ölçekte bulunması gerekliliğini ortaya koymuştur.

Doğa ve insan arasındaki ilişkide, dengeler insanın lehine çalışmalarla (üretim, tüketim, kullanılan yöntem ve mekanizmalar) doğanın kendini koruma ve yenileme kabiliyeti güçleştirilmiş ve bazı bölgelerde geri dönülemez bir duruma gelinmiştir.

Çevre sorunlarının sınır tanımaksızın tüm canlı hayatını tehdit eder olması ülkelerin sorunun çözümünü küresel ölçekte alıp, uygulamasını sınırları dahilinde eksiksiz yapmalarını gerektirmektedir.

Son yıllarda meydana gelen iklim değişiklikleri, sıcaklıkların artması, buzulların erimesi, fırtınalar ve doğal bitki örtüsün değişim göstermesi ülkelerin değil doğanın çizdiği sınırlar dahilinde olmaktadır. Dolayısıyla ülkelerin çözüm arayışları yönetmelik kararlarıyla sabitleştirilen doğaya uyumlu tasarım ve planlama kararlarını gerektirmektedir.

Doğal çevre işlevlerinde bozulmaların başlaması ve bunun olumsuz etkilerinin canlılar üzerinde görülmeye başlaması, doğal kaynaklardan olabildiğince uzun süre yararlanma konusunda, önlemlerin bir an evvel alınmasını gerektirmiştir. Bu önlemlerin başında, ekolojik temele ve sürdürülebilir kalkınma modeline dayalı sosyo-ekonomik plânları uygulamaya koymak gelmektedir. Ayrıca ekolojik yönden kaynak kullanımı yasalarla güvence altına alınmalıdır. Bu uygulamadaki temel amaç; doğal kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamak ve kendini yenileme yeteneklerinin üzerinde ve verimliliklerini kaybedecek ölçüde yoğun kullanımını engellemektir. Diğer bir deyimle, ekolojik süreçlerin olabildiğince kendi yasaları ve kuralları doğrultusunda işlemesine, gelecek nesillerin faydalanmasına olanak verecek derecede sürdürülebilir olmasına imkan tanınmasıdır.

Tüm dünyada gelişen bu bilinç ülkemizde de özellikle sanayi devriminden sonra görülen çevresel bozulmaların çözümü için gelişmek durumunda kalmıştır. Ülkemiz jeopolitik durumu itibarıyla küreselleşmenin olumlu ve olumsuz birçok etkisinin yoğun olarak hissedildiği ülkelerden bir tanesidir.

3.2. Türkiye'nin Sürdürülebilir Çevresel Değerlere Yaklaşımı ve Mevzuat

Ekonominin hızlı bir şekilde gelişmesine ilave olarak, ülkenin sosyal yapısı içerisindeki değişiklikler de belirgin bir önem arz etmektedir. Hızlı nüfus artışı, kırsal kesimdeki

değişimler, yaşam standartlarının yükselmesi ve tüketim kalıplarında başkalaşma, belirgin çevresel baskıları da beraberinde getirmiştir. Türkiye, gelişmekte olan ülkeler gibi gelecek nesillere bırakacağı çevresini korur ve gözetirken aynı zamanda ekonomik büyüme yarışı içerisinde yerini almak durumundadır.

Türkiye, geçen bin yılın özellikle son on yılında ekonomik ve sosyal açıdan belirgin değişikliklere uğramış, küresel ekonomi içerisinde hızlı şekilde büyümeyi ve diğer ülkeler ile rekabeti başarı ile gerçekleştirmiş bir ülkedir. Bu süreçte Türkiye'nin kalkınma planlarında sanayi, turizm, ulaştırma ve enerji gibi sektörlerle diğerlerine göre öncelik verilmiştir.

Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için kurumsal ve yasal reformlar başlatılmıştır. Ancak çevre bilincinin önemi ve bu uğurda çalışmanın açık göstergesi olarak Türkiye, sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir kentleşme, sürdürülebilir tarım, sürdürülebilir sanayi gibi geleceğe umut dolu bir yaşam bırakmak için gerekli politikaların başka bir deyişi ile sürdürülebilir kalkınma politikalarının başarı ile uygulandığı bir ülke olarak gösterilemez. Sürekli olarak artan kirlilik miktarlarını azaltmak ve kontrolsüz gelişmeyi önlemek için gerekli önlemler ve koruyucu tedbirlerin alınmasına ihtiyaç vardır. Çevre bilincinin tüm bu sektörel politikalar içerisine dahil edilmesi özel önem taşımaktadır. Halkın bilinçlendirilmesi ve katılımının sağlanması önemli bir araç olarak benimsenmeli ve güçlendirilmelidir. Vizyon 23 çalışması bu nedenle Türkiye'nin geleceği üzerine etki yapacak ve bugünü gözleyen ve tasarlayan UÇEP'in uzun vadeli hedefi olacak bir çalışmadır.

Ulusal Çevre Eylem Planı (UÇEP) 1998'de tamamlanmıştır. Böylece ulusal çabalar, uluslararası çalışmalar ile güçlendirilmiştir. Ayrıca Rio Bildirgesi'ne ilave olarak Türkiye'de bir dizi uluslararası anlaşmaya imza atmış ve benimsemiştir.

Türkiye'nin gaz emisyon ve sıvı deşarj yükleri, sanayileşmiş ülkelerdeki miktarlarla karşılaştırıldığında, bu ülkelere gerçekleştirilen miktarların çok altında olduğu görülmektedir. Buna rağmen, sürdürülebilir çevre 10. Kalkınma Planı'nda, üretim ve hizmetlerde yenilenebilir enerji, eko verimlilik, temiz üretim teknolojileri gibi çevre dostu uygulamaların desteklenmesi ile kamu alımlarında çevre dostu ürünlerin tercih edilmesi hedefleri ortaya konulmuştur. Plana göre, çevre yönetiminde görev, yetki ve

sorumluluklardaki belirsizlik ve yetersizlikler giderilecek, denetim mekanizmaları güçlendirilecek, özel sektörün, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının rolü artırılacaktır.

Ekonomik ve sosyal gelişme sağlanırken, toplumun çevre duyarlılığı ve bilincinin artırılmasının, bugünün ve gelecek nesillerin kısıtlı doğal kaynaklardan faydalanmasını güvence altına alacak şekilde çevrenin korunmasının ve kalitesinin yükseltilmesinin temel amaç olduğu vurgulanan planda, enerji, sanayi, tarım, ulaştırma, inşaat, hizmetler ve kentleşme gibi alanlarda çevre dostu yaklaşımların barındırdığı yeni iş imkanları, gelir kaynakları, ürün ve teknolojilerin geliştirilmesine yönelik fırsatlar değerlendirilerek, yeşil büyümenin sağlanmasının hedeflendiği ifade edilmiştir. Planda, korunan alanların ülke yüzölçümüne oranının 2006 yılında yüzde 4,99 iken, 2012 yılında yüzde 7,24'e yükseldiği bildirilmiştir.

3.2.1. Çevre duyarlı planlama amaçlı tip imar yönetmeliği

Sürdürülebilir planlama Van Geenhuysen ve Nijkamp'nın (1994) tanımına göre; süreklilik içinde değişimi sağlamak amacıyla sosyo-ekonomik çıkarların, çevre ve enerji ile ilgili kaygılarla uyumlu hale getirildiği planlama anlayışıdır. Sürdürülebilir planlama anlayışı geçtiğimiz 30 yıl içinde belirginleşmiş bir anlayıştır. Bu anlayışta, insan doğal çevrenin bir parçasıdır ve yaşamının ve neslinin devamlılığı için doğayı da sürdürülebilir kılmak zorundadır. Koruma ve süreklilik anlayışının planlamaya entegre edilmesi, hem günlük yaşamda hem de neslin devamlılığında doğayı bozmadan, kaynaklardan faydalanmayı getirir. Temel görüş doğal sistemin yanında kültürel sistemlerin de zaman içinde sürekliliğini sağlamak, zarar görmesini ve ortadan kalkmasını engellemektir. Çünkü dikkatsiz planlama ve yönetim sonucu turizm, çevre, yerel halk ve kültürel değerler üzerinde olumsuz etkiler yapmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın turizme yansması da sürdürülebilir turizm olarak ortaya çıkmıştır. Burada amaç, geleceğe yönelik bir yaklaşımla bir yandan turizm kaynaklarının kullanımına devam edilirken, diğer yandan aynı kaynakların gelecek nesiller tarafından kullanılabilmesini güvenceye alacak şekilde korunmasıdır.

Bu bağlamda, sürdürülebilir turizm prensipleri en azından aşağıdakileri içermelidir:

1. Kaynakların sürdürülebilir kullanımı,
2. Aşırı kullanımın ve atıkların azaltılması,
3. Biyolojik çeşitliliğin muhafaza edilmesi,
4. Yerel toplulukları dahil etme ve yerel ekonominin desteklenmesi,
5. Turizm endüstrisi ve kamu arasında karşılıklı iletişim sağlanması,
6. Çevre eğitimi,
7. Bu konularda araştırmaların yapılması ve desteklenmesi.

Ülkemizde yerleşimlerin çoğunda kendilerine özgü Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği Mevcuttur. Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmelikleri; 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır. Belediye sınırları ve mücavir alan sınırları içinde veya dışında, imar plânı bulunan alanlarda uygulanır. Proje hazırlanması, yapı ruhsatı ve arazi düzenlemesine ilişkin uygulamalar bu yönetmelik ve Bakanlıkça çıkarılan diğer imara ilişkin yönetmeliklerde yer alan tanımlara göre gerçekleştirilir. Bu yönetmeliklerde yer alan genel hükümler, tanımlar ve ruhsata ilişkin hükümler, planlarla ve ilgili idarelerce çıkarılacak yönetmeliklerle değiştirilemez. Bu Yönetmeliğin ve ilgili idarelerin Kanuna ve diğer mevzuata göre çıkaracakları imar yönetmeliklerinin diğer hükümleri ise uygulama imar planında aksine bir açıklama bulunmadığı takdirde uygulanır.

Ancak 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 73 üncü maddesi kapsamında Bakanlar Kurulunca yetkilendirilen ve belirlenen alanlarda yapılacak dönüşüm ve iyileştirme uygulamalarında, 16/5/2012 tarihli ve 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ile 29/6/2011 tarihli ve 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname kapsamında yapılacak iyileştirme, yenileme ve dönüşüm uygulamaları ile imar planları Bakanlıkça onaylanan; Bakanlar Kurulu kararı alınan yatırımlarda, turizm yatırımlarında, finans merkezleri ve diğer özel proje alanlarında, merkezî idarenin yetkisindeki kamu yatırımlarında ve özel yapım gerektiren yapılaşmalarda öncelikle imar planlarına, imar planlarında hüküm bulunmadığı hallerde bu Yönetmelik hükümlerine uyulur. Uygulama

imar planlarında, parselasyon durumları ve bina kitleleri, bilhassa bu maksatla etüd edilerek, ölçüleri verilmediği takdirde, şematik olarak gösterilenler imar planlarının kayıtlarından sayılmazlar.

3.2.2. 1984 tarihli ve 2013 tarihli Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmelikleri'nin karşılaştırılması

3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu hükümlerine dayanılarak hazırlanan Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği uygulamada yetersizliklere neden olduğu için 14.09.2013 (RG:28765), 08.09.2013 (RG:28759), 01.06.2013 (RG:28664) tarih ve sayılı Resmi Gazetelerde yayınlanarak değiştirilmiştir. Ancak yapılan bu değişikliklerde temel amacın çevre duyarlı tasarım ve planlamaların yapılması olmasına rağmen özellikle yöresel koşulların ve yerel özelliklerin dikkate alınmamasından kaynaklanan eksiklikler giderilememiştir. Aşağıda ilgili yönetmelikte yer alan maddelerin, çevre özelliklerine dikkat edilmesi gerektiği halde bu durumu gözardı etmesine ilişkin örnek maddeler verilmiştir;

Madde 2 (Değişik:RG-1/6/2013-28664) Yönetmeliklerde yer alan genel hükümler, tanımlar ve ruhsata ilişkin hükümler, planlarla ve ilgili idarelerce çıkarılacak yönetmeliklerle değiştirilemez. (Yönetmelik dahilinde bazı hükümler sürekli değişiklik gösteren çevre faktörüne göre değişiklik gösterebilmelidir.)

Madde 9 (Değişik fıkra:RG-2/9/1999-23804) (Değişik ibare:RG-1/6/2013-28664) İlgili idareler; tasarrufu altındaki yol, otopark, park, yaya bölgesi, kaldırım gibi yerler ile bunlar üzerindeki kamu hizmetlerinin yürütülebilmesi için gerekli büfe, hela, trafo merkezi gibi tesisleri, ulaşım ve haberleşme noktaları, sinyalizasyon ve aydınlatma elemanları, çöp kutusu, bank, reklam ve bilgilendirme levha ve panoları gibi kent mobilyaları ile peyzaj elemanlarını Türk Standartları Enstitüsü standartlarına da uymak koşuluyla yapar veya yaptırır. (Türk Standartları Enstitüsü standartlarında iklim uygunluk şartı aranmamaktadır. Bu durum farklı bölgelerde olsalar dahi getirilecek uygulamaların tek tip olmasına sebep olmaktadır. Bu da pratikte uygulamanın verimsiz olmasına sebep olmaktadır.)

Madde 14 (Değişik:RG-8/9/2013-28759) c) Ticaret+Konut, Turizm+Ticaret, Turizm+Ticaret+Konut gibi karma kullanım alanları: Tek başına konut olarak

kullanılmamak koşuluyla, ticaret, turizm+ticaret, ticaret+konut, turizm+ticaret+konut kullanımlarından sadece birinin veya ikisinin veyahutta tamamının birlikte yer aldığı alanlardır. Bu alanlarda plandaki kullanım kararına bağlı olarak konut veya turizm tesisi yapılması halinde yoldan cephe alan zemin veya bodrum katların ticaret veya hizmetler sektörünün kullanımında olması ve konut veya turizm tesisi için ayrı bina girişi ve merdiveni bulunması şartı aranır. (Maddenin öngödüğü şartlar çevre uyumuna değinmediği için bu tip kullanımların kentle kullanımın görsel ve işlevsel entegresinde sorunlar yaşanmaktadır.)

Madde 14 (Değişik:RG-8/9/2013-28759) ç) Yüksek nitelikli konut (rezidans), d) Konaklama (Turizm) tesisleri, e) Sağlık tesisleri alanı, f) Eğitim alanı, g) Askeri alanlarla (ilgili hükümlerin hiçbirinde çevresel şartlara uygunluk şartı getirilmemiştir.)

Aşağıda ilgili yönetmelikte yer alan çevre özelliklerine dikkat edilmesini tesvik eden maddelerden örnekler verilmiştir;

Madde 3) ilgili idare yörenin koşullarını göz önünde bulundurarak mevzuat ve standartlarda yer almayan hususlarda da (Değişik ibare: RG-8/9/2013-28759) engellilerle ilgili gerekli önlemleri almaya yetkili ve sorumludur.

Madde 10 (Değişik:RG-8/9/2013-28759)İlgili İdare, meclis kararı olarak uygun gördüğü yerlerde yapıların estetiği, rengi, çatı ve cephe kaplaması ile ilgili kurallar getirmeye, yapıların inşasında yöresel malzeme kullanılmasına ve yöresel mimarinin dikkate alınmasına ilişkin zorunluluk getirmeye yetkilidir.

Madde 14 (Değişik:RG-8/9/2013-28759) – ab) Parklar: İmar planı ile belirlenmek ve mevcut ağaç dokusu dikkate alınarak tabii zemin veya tesviye edilmiş toprak zemin altında kalmak üzere, ağaçlandırma ve bitkilendirme için yeterli derinlikte toprak örtüsü olması ve standartları sağlaması kaydıyla otopark ve havuz ile açık spor ve oyun alanı, umumi hela, 1 katı, h=4,50 m.'yi ve taban alanı kat sayısı toplamda 0,03'ü geçmemek, sökülüp takılabilir malzemeden yapılmak kaydıyla; açık çay bahçesi, büfe, pergole, kameriye, muhtarlık, güvenlik kulübesi, sporcu soyunma kabinleri, taksi durağı, trafo gibi tesislerin yapılabilirdiği, kentte yaşayanların yeşil bitki örtüsü ile dinlenme ihtiyaçlarının karşılandığı alanlardır

Saçaklar

Madde 34 (Değişik:RG-1/6/2013-28664)

Uygulama imar planında belirlenmemiş ise binalara saçak yapılıp yapılmayacağı ve yapılacak saçakların genişliği, yörenin mimari karakterine ve yapılacak yapıların özelliğine göre mimari estetik (Değişik ibare:RG-8/9/2013-28759) komisyonu kararı alınarak ilgili idarece tayin (Değişik ibare:RG-8/9/2013-28759) edilebilir.

Çatılar ve dış görünüm

Madde 35 (Değişik fıkra:RG-1/6/2013-28664) Çatıların, civarındaki cadde ve sokakların mimari karakterine, yapılacak binanın nitelik ve ihtiyacına uygun olması şarttır. Çatı eğimleri, kullanılacak çatı malzemesi ile yörenin mimari özelliği ve iklim şartları dikkate alınarak ilgili idarenin tasvibi ile tayin edilir.

3.2.3. Türkiye sınırları içinde 4 Farklı kentin Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmelikleri'nin karşılaştırılması (Seçilen kentler: İzmir, Van, Antalya, Samsun)

Çalışmanın bu bölümünde yönetmeliğin her bölgede farklı olan doğal verileri dikkate almadan getirdiği uygulama kararları Türkiye'nin 4 farklı bölgesinde bulunan kentler üzerinde karşılaştırılmıştır. Seçilen bölgelerin iklim itibarıyla farklı özellikler taşımasına özen gösterilmiştir. Yönetmeliğin sadece parsel, bina, çevre vb. analitik konuları düzenlemesi sebebiyle, örnek kent seçiminde kentlerin kültürel farklılıkları göz önünde bulundurulmamıştır. Seçilen kentler;

Batı: İzmir

Doğu: Van

Kuzey: Samsun

Güney: Antalya'dır.

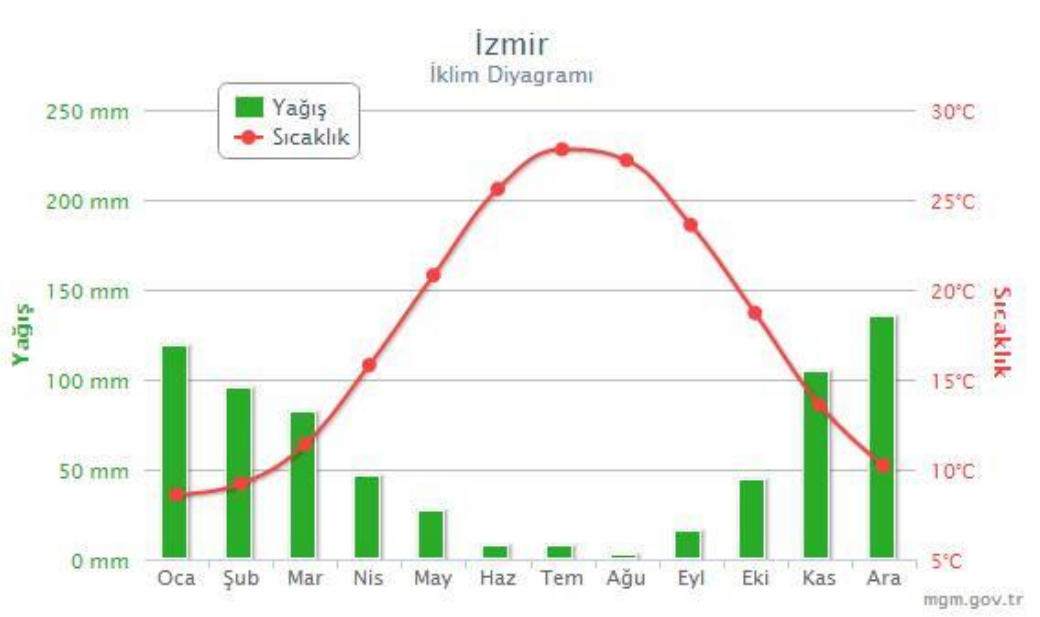
Seçilen kentlerin iklimsel zellikleri

Batı (İzmir): Türkiye'nin nüfus yoğunluğu açısından 3. büyük kenti olan İzmir Anadolu Yarımadası'nın batısında yer alır (Harita 3.1.) (Türkiye Şehir Konumları, 2014). Yerleşim tarihi Demir Çağı'na kadar giden kentin, Anadolu'nun deniz yoluyla Avrupa'ya en yakın konumunda yer alması bir liman kenti olmasına da neden olmuştur. Kent ılıman iklim özellikleri gösteren Akdeniz İklimi'ne sahiptir. Kentte yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçer. Kar ve don hemen hemen görülmez. Sıcaklık yılın üçte birinde 30 dereceden yüksektir. Dolayısıyla kent civarında ikincil konut bölgeleri yaygındır. Şiddetli rüzgarlar görülmez, imbat rüzgarı ise sadece bu kente özgüdür. İzmir kentinin iklim sınıflandırmasını gösterir Şekil 3.1.'de verilmiştir (Türkiye İklim Sınıflandırmaları, 2014).

Harita 3.1. İzmir'in Türkiye'deki konumu

İklim Sınıflandırması | İzmir

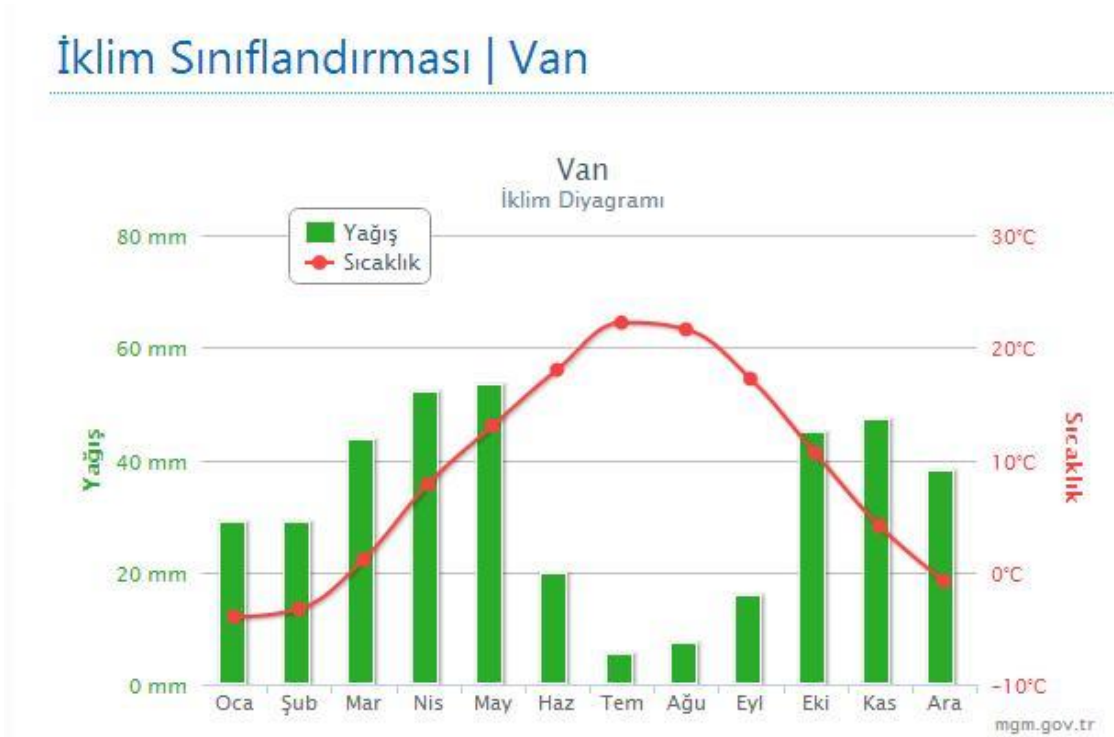

Şekil 3.1. İzmir iklim sınıflandırması

Doğu (Van): Türkiye'nin yüz ölçümü açısından büyük kentleri arasında olan Van, Anadolu Yarımadası'nın doğusunda yer alır (Harita 3.2.) (Türkiye Şehir Konumları, 2014). Yerleşim tarihi Bronz ve Demir Çağı'na kadar giden kentin, büyük bölümüne dağlar ve engebeli araziler hakimdir. Bu durum tarımsal faaliyeti sınırlarken, kent yerleşiminin de doğal sınırlarla çevrili olmasını gerektirmiştir. Kentte kara iklimi hüküm sürer. Kış aylarının büyük bir kısmı kar altında geçerken, yaz ayları ise yağışlı ve çok sıcaktır (Şekil 3.2.) (Türkiye İklim Sınıflandırmaları, 2014).

Harita 3.2. Van'ın Türkiye'deki konumu

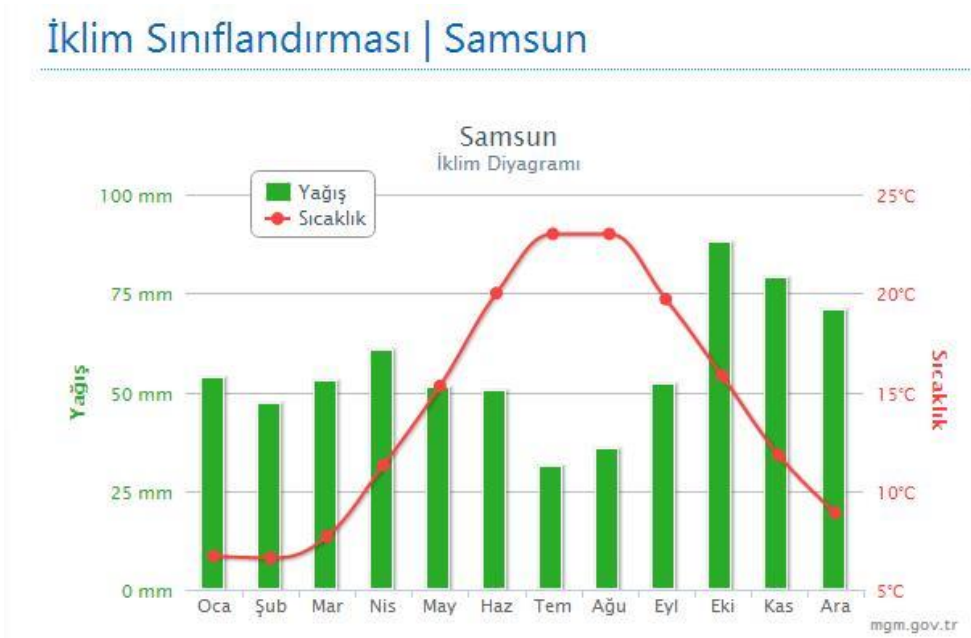

Şekil 3.2. Van iklim sınıflandırması

Kuzey (Samsun): Kuzey Anadolu'nun ekonomi, sanayi, ticaret, eğitim, sağlık ve ulaşım açılarından en gelişmiş şehri Samsun, coğrafi yapısı gereği iklimsel olarak ikiye bölünmüş durumdadır (Harita 3.3.) (Türkiye Şehir Konumları, 2014). Sahil şeridi boyunca uzanan kısımda yazları sıcak ve nemli, kışları ise serin olmasına karşın iç kesimler karasal iklime sahiptir ve kışlar soğuk, yağmurlu, kar yağışlı yazları ise serindir (Şekil 3.3.) (Türkiye İklim Sınıflandırmaları, 2014).

Harita 3.3 Samsun'un Türkiye içindeki konumu

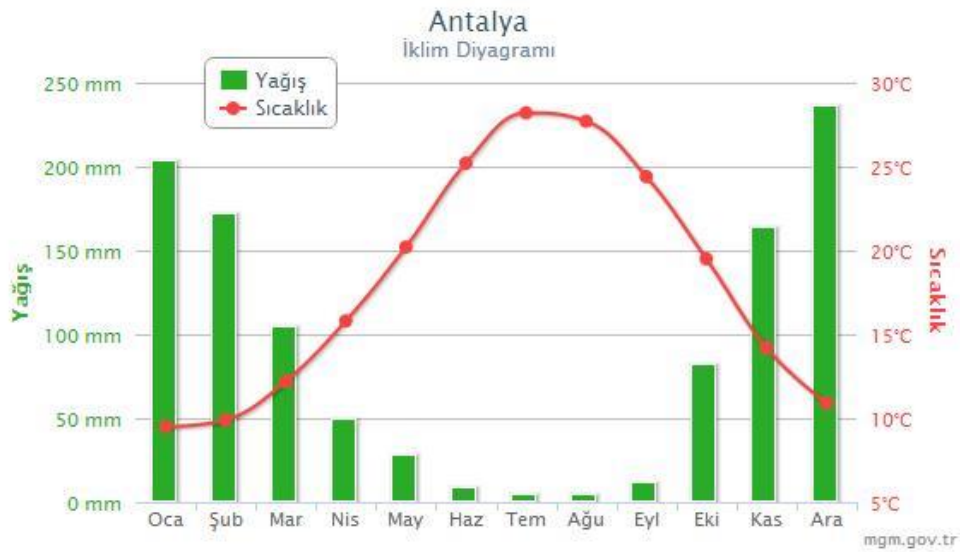
Şekil 3.3 Samsun iklim sınıflandırması

Güney (Antalya): Anadolu yarımadasının güneyinde yer alan Antalya, Türkiye'nin belli başlı turizm kentlerinin başında gelir (Harita 3.4.) (Türkiye Şehir Konumları, 2014). Yaz-kış değişen nüfusu, ikincil konut oranı, geniş ölçekli turizm yapıları ve çok fazla göç alan bir şehir olması kent kimliğini etkilemektedir. Kentte hüküm süren akdeniz iklim sebebiyle; yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlıdır (Şekil 3.4.) (Türkiye İklim Sınıflandırmaları, 2014).

Harita 3.3. Antalya'nın Türkiye içindeki konumu

İklim Sınıflandırması | Antalya

Şekil 3.4. Antalya iklim sınıflandırması

Seçilen kentlerin karşılaştırılması

Seçilen kentlerden Antalya'da Büyükşehir Belediye Meclisinin 11.11.2011 tarih 524 sayılı kararı ile uygun bulunan Antalya Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği geçerliliğini korumaktadır. Bu yönetmeliğin amacı, Antalya Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisindeki yerleşme alanları ile; bu alanlardaki yapılaşmaların imar planı ve bu planın öngördüğü sosyal ve teknik alt yapı ile iklimsel ve yöresel koşullarla uyumlu, engellilerin yaşamını

kolaylaştırıcı, kent estetiğine katkı sağlayan, peyzaj karakteristiklerine ya da kentin biyosfer alan rezervlerine uygun, sanatsal ve tarihsel niteliği koruyan, afetlere duyarlılık ilkeleri ile fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun, güvenli oluşumunu sağlamaktır. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile 3194 sayılı İmar Kanunu'nun (21.), (4.) ve (44.) maddeleri, Planlı Alanlar Yönetmeliği'nin (3), (6) maddeleri ve ilgili mevzuatlar gereğince hazırlanan bu yönetmelik sadece Antalya Büyükşehir Belediye'si sınırları içerisinde uygulanır (Antalya Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği, 2011).

Van'ın ise çalışmanın yapıldığı tarihte yeni büyükşehir olmasından kaynaklı imar yönetmeliği henüz hazırlanma aşamasındadır. Büyükşehir Belediyesi olana kadar ise Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği'ni uygulayan Van'da bu hükümlere ek getirilen Plan Notları ile yapılacak çalışmalar bir miktar yöreye özgü hale getirilmeye çalışılmıştır.

Samsun ise halen 2 Aralık 1994 yılında kabul ettiği Samsun Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği'ni uygulamaktadır. Bu yönetmeliğin amacı; Samsun Büyükşehir Belediyesi Belediye ve mücavir alan sınırları içindeki yerleşme yerleri ile yapılaşmaların plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamaktır. Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi hakkındaki 5216 Sayılı Kanun ile 3194 Sayılı İmar Kanunu Hükümlerine dayanılarak hazırlanan bu yönetmelik, Samsun Büyükşehir Belediyesi belediye ve mücavir alan sınırları içindeki alanlarda uygulanmaktadır (Samsun Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği, 1994).

İzmir'de ise en son 2012 yılında yaptığı değişiklikler ile bilikte yürürlüğe sokulan İzmir Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve mücavir alan sınırları içindeki yerleşme alanları ve bu alanlardaki yapılaşmaların imar planları ve bu planların öngördüğü koşullarla uyumlu, imar kanunu ve ilgili mevzuat hükümleri ile fen sağlık ve çevre koşullarına uygun, kamu yararı gözetilerek sağlıklı ve güvenli yaşamı güvence altına alacak şekilde oluşumunu amaçlamaktadır ve bu yönetmelik İzmir Büyükşehir Belediyesi belediye ve mücavir alan sınırları içinde uygulanır (İzmir Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği, 2012).

Adı geçen imar yönetmelikleri ve plan notları ile ilgili yapılan karşılaştırma Çizelge 3.1.'de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Seçilen kentlerin karşılaştırılması

Yönetmelik Konusu	Antalya	Van	Samsun	İzmir
Parsel Genişliği	Bina ön cephe genişliğine, bina nizamına ve kat adedine göre, en az yan bahçe mesafelerinin eklenmesi ile bulunur (Net bir rakam verilmemiştir).	6mt-15mt arası olacak	6mt-15mt arası olacak	Konut ve ticaret bölgelerinde: a) 1, 2, 3 katlı inşaatla müsait yerlerde; 1. Bitişik nizamda : 6 m. den 2. Blok başlarında : Yan bahçe mesafesi + 6 m.den 3. Ayrık nizamda : Yan bahçe mesafesi toplamı + 6 m.den b) 4,5,6,7, 8, 9 katlı inşaatla müsait yerlerde; 1. Bitişik nizamda : 12 m. den, 2. Blok başlarında : Yan bahçe mesafesi + 12 m.den, 3. Ayrık nizamda : Yan bahçe mesafeleri toplamı +12 m.den az olamaz
Parsel Derinliği	En az bina derinliği (10mt)+ön bahçe+arka bahçe	Ön bahçesiz 20 m ön bahçeli-ön bahçe+20mt	Ön bahçesiz 20 m ön bahçeli-ön bahçe+20mt	Ön bahçesiz:18m ön bahçeli+ön bahçe+18
Ön bahçe	5m'den az olamaz. Bina yüksekliği	Belirtilmemiştir	Belirtilmemiştir	5m'den az olamaz.
Yan bahçe	3m	En az 3m	En az 3m	4 kata kadar 3m
Arka bahçe	h/2	h/2	Belirtilmemiştir	h/2
İç bahçe	Dar kenarı bitişik nizamda 4 m'den az olamaz	Belirtilmemiştir	Belirtilmemiştir	Belirtilmemiştir

Çizelge 3.1. (devam) Seçilen kentlerin karşılaştırılması

Ağaç dikimi	Parsel 50'ye bölününce çıkan sayı	Bina dışında kalan alanın her 20m ² si için 1 ağaç	Bina dışında kalan alanın her 20m ² si için 1 ağaç	Bina dışında kalan alanın her 25m ² si için 1 ağaç
Peyzaj Projesi	2000m ² üzeri alanlarda peyzaj projesi zorunlu	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
TAKS	Ayrık nizamda 0,40'ı geçmesi durumuna göre değişiklik gösterir	Belirtilmemiş	%40'ı geçemez	Belirtilmemiş
KAKS	%30	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
Bina ön cephe boyu	Min 6m max ayrık:30m blok 50m	Bina cepheleri, 50m'ye kadar olabilir.	Ayrık nizam max:35 blok 50m	Ayrık nizam max:30m
Bina derinliği	Min:10m Max: ayrık30m Bitişik 22m	Max: 22m D=L-(K+H/2)	Max: 22m D=L-(K+H/2)	Max:22m aşamaz
Çatı saçakları	Ayrık:1,20 Bitişik:0,60	1,20'yi geçemez	1,20'yi geçemez	Bina çıkma hattından itibaren 0,50m't'i aşmayan saçak kullanılabilir
Çıkma koşulları	1,50 m olabilir	Önde 3 m çıkma olabilir	1,50 m çıkma olabilir	1,50m çıkma olur.
Çıkıntı koşulları	Güneşlik yapılabilir	Güneşlik yapılabilir	Güneşlik yapılabilir	Güneşlik 1m'yi geçemez
Çatı	Çatı arası var, şekil serbest, enerji performansına göre güneş enerjisi kullanılabilir	Teras çatı yapılamaz	Teras çatı yapılamaz	Çatı arası var, şekil serbest, enerji performansına göre güneş enerjisi kullanılabilir
Ara kat uygulaması	Var Yüksek:4 Der:5	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş	Var Yüksek:3,50 Derinlik:5,00
Teraslar	Zemin kat terası var Kat terası var Çatı terası var	Teras katı yapılamaz	Teras katı yapılamaz	Zemin kat terası var Kat terası var Çatı terası var

Çizelge 3.1. (devam) Seçilen kentlerin karşılaştırılması

Gün ısı sistemleri	Enerji performansı yönetmeliğine göre 2000m ² 'nin üstünde kullanılması zorunlu	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
Kapı ölçüleri	H:2.10m Dış Kapı l:1,50 İç Kapı l:1,00 WC l: 0,80 umumi binada rüzgarlık şart	H:2.00m'den az olamaz Dış Kapı l:1,50 İç Kapı l:1,00 WC l: 0,80 umumi binada rüzgarlık şart	H:2.00m'den az olamaz Dış Kapı l:1,50 İç Kapı l:1,00 WC l: 0,80 umumi binada rüzgarlık şart	H:2.10m'den az olamaz Dış Kapı l:1,30 İç Kapı l:1,00 WC l: 0,80 umumi binada rüzgarlık şart
Merdiven	Ahşap olamaz, 2h+b: 60-64 En az: 1,5m	En az:1,50m 2h+b:61-65	En az:1,50m 2h+b:61-65	En az:1,20 2a+b:60
Katların yüksekliği Yapı iç yüksekliği	Belirtilmemiş	H min:2,40m	H min:2,40m	H min:2,60
Asma kat	Belirtilmemiş	Zeminde asma kat yapılamaz	Zeminde yapılabilir.	Belirtilmemiş
Subasman	0,50m	0,50-1,00	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
Bodrum kat	Otopark varsa bodrum katı adedinde sayı sınırlaması yok	4 kattan fazla katlı binada bulunması zorunlu	Zorunluluk yok ve 2 kata kadar bodrum yapılabilir. Biri ticari olabilir.	Belirtilmemiş
Asansör	Saçak seviyesi:12,50 ise zorunlu	Saçak seviyesi: 12,50 ise zorunlu	Saçak seviyesi:12,50 ise zorunlu	Saçak:12,80 den çoksa zorunlu
Pencere	Bayındırlık Şartnameleri, ısı yalıtım yönetmeliği ve binalarda enerji performansı yönetmelikleri geçerli	Belirtilmemiş	Salon+oda+mutfak pencereleri toplam duvar alanının 1/8, diğer konut bölümleri içinse: 1/12'den az olamaz	Dar kenarı 0,60 dan küçük olamaz Salon+oda+mutfak pencereleri toplam duvar alanının 1/8, diğer konut bölümleri içinse: 1/12'den az olamaz

Yukarıda verilen şekilde iklimsel ve coğrafi özellikleri birbirinden çok farklı olan bu 4 kentin, imar uygulamalarında benzerliklerinin olduğu görülmektedir. Oysa ki bu kadar büyük ekolojik ve kültürel farklılığı olan kentlerde bu denli benzer imar uygulamalarının yapılması ihtiyacın tam olarak karşılamamasına, eksik-hatalı-dayanıksız ve konforsuz uygulamalara, görsel kirliliğe, kimliksizleşmeye ve ekonomik kayıplara neden olmaktadır.

Özellikle yazları sıcak ve kışları soğuk olan karasal iklimin hüküm sürdüğü Van ve iç Samsun'da kış aylarında ısı kayıplarına karşı yalıtım, yaz aylarında ise güneşten korunum ve soğutma ihtiyaçlarını yerine getiren yapılara gereksinim vardır. Ayrıca nem oranının yükseltilmesi amacıyla kent planlamasında rüzgar koridorlarına olanak verimelidir.

Yerleşmelerin kışın birbirinin ısısından faydalanmak için, yazın ise güneşin etkilerinden korunmak için birbirine yakın, iç içe konumlandırılması önemlidir. Oysa ki her iki kentin de imar yönetmeliklerinde bu konu göz ardı edilmiştir. Bina ilk katlarının toprak zeminden bir miktar yüksek planlanması kışın kardan korunmaya yardımcı olacaktır. Yaz aylarında ise pencerelerin yerden yüksek yapılarak, zeminden gelen ıslanmanın içeri girmesinin engellenmesi mantıklı olacaktır. Ancak imar notlarında bu tür bir yönlendirme bulunmamaktadır. Karasal iklim yerleşmelerinde, yaz mevsiminin yakıcı güneşinden ve kış mevsiminin çok ağır soğuk hava şartlarından korunmayı sağlayan yer altı teşkilatlanmalarına olanak sağlayacak planlama kararları uygun olabilir. Konutların kışın daha rahat ısınması, yazın ise yaz rüzgarlarını içine alması için güney ve güneydoğuya eğimli yamaçlarda planlanması uygun olacaktır ancak imar notlarında bina bakarlari ile ilgili hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Bina kabuklarının da yuvarlak tasarlanması sert kış rüzgarlarından etkilenmeyi azaltacaktır.

Bina girişlerinin rüzgarın içeri girmesini engelleyecek şekilde uzun ve kademeli olması da dolaylı bir yalıtımdır.

İzmir Kenti'nde ise yaz mevsimi ılıman ya da sıcak, kış mevsimi ise az soğuk geçer. Yaz-kış sıcaklık farkının az olduğu ılıman iklim bölgelerine örnek olan İzmir'in yaşam şartları, insan konforu için en uygun koşulları taşımaktadır. Ancak planlama kararları ile doğadan maximum faydalanmak ekonomik olarak da bir gerekliliktir. İlıman bölgelerde yaz mevsiminin serinletici rüzgarlarından faydalanmak, kışın da korunulmak önce kent planı ve daha sonra bina tasarımı ile bir bütündür. Kış mevsiminde ısınn duvar ve çatı tarafından iç mekana

alınması sağlanarak gereksiz yakıt kullanımının önüne geçilmesi mümkündür. Yaz mevsiminde ise güneş ışınlarından korunmak ve yapıların gölgelenmesi gereksiz klima kullanımını önleyecektir. Ancak İzmir İmar Yönetmeliği'nin diğer kent imar yönetmeliklerinden farklı olarak bu konu için özelleşmiş herhangi bir hükmü bulunmamaktadır. Bina yapım şartları, bahçe genişlikleri, bina iç mekan genişlikleri diğer kentlerden farklılık göstermemektedir.

Sıcak-nemli bir iklim yerleşmesi olan Antalya'da ise durum diğer kentlerden farklıdır. Yaz ve kış arasında sıcaklık farklılıklarının çok olmaması ancak Toros Dağları nedeniyle yoğun yağış alması ve nem oranının yüksek olması neme karşı kent dahilinde yoğun önlemlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan kent rüzgarlanması oldukça önemlidir. Binaların ayrık nizam yapılması, yerden yükseltilerek ya da çatı ve bina arası boşluklar bırakılması ve hava akımları yaratılması yönetmelikle ön görülebilir. Ancak plan notlarında değinilen bu konuların Samsun, Van ya da İzmir'den farklı olmadığı görülmüştür. Yapılarda nem tutmayan malzemeler tercih edilmesi ekonomik açıdan fayda sağlar ancak imar yönetmeliğinde malzeme konusunda yol gösterici olunamamaktadır. Toplu yerleşme alanlarının aşırı nemin oluşacağı vadi tabanlarından kaçınılılarak, mümkün olduğunca eğimli sokaklarda oluşturulması doğal havalanma için uygun olacaktır. Sokakların, konumları ve yönleri itibari ile rüzgarı yerleşme içine alması uzun süren yaz mevsimi için oldukça önemlidir. Ancak Antalya genelinde konumlandırılan binalarda herhangi bir bakar planlaması yapılmamıştır.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

“Küreselleşme” kavramı söz konusu olduğunda, esasen bu kavramın zihinsel arka planında “bir şeyi dünya ölçeğinde kılma, dünyaya mal etme” düşüncesinin olduğu ve küreselleşmenin “bizde olanı dünyaya vermek, başkalarında olanı almak” olduğu söylenebilir. Bu çerçevede küreselleşme daha çok siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda görülen ve hızla yayılmakta olan bir olgunun ifadesi olmuştur. Öte yandan bu kavramdan hareketle ortaya çıkan tartışmaların da farklı yönelimlere sahip olduğu görülür. İçinde yaşadığımız dönemi ve şartları nasıl adlandırırsak adlandıralım karşımızda küreselleşme olarak kabul edilen bir nitelendirme vardır. Bu nitelendirmenin dayandığı toplumsal olaylar ve gelişmeler “küreselleşme” kavramında yer alan “işteşlik” anlamının yerine getirilemediğini, bu sebeple aynı zamanda yerellik, bölgecilik, milliyetçilik gibi kendine zıt bazı gelişmelerin meydana geldiğini de göstermektedir. Bu bağlamda küreselleşme, bir yandan emperyalizmin yeni boyutu olarak ele alınıp, başta küresel Amerikan kültürü ve ekonomisinin bütün dünyaya yayılma ve egemenlik kurma eğilimi şeklinde gözlemlenirken, diğer yandan yerel ve bölgesel unsurların harekete geçmesi şeklinde olaylara sebep olmaktadır. Küresel akışkanlığın yarattığı karşılaşmaların şiddeti karşısında, küresel olan karşısını/yereli yaratır; sonra onu içine almaya/yutmaya çalışırken kendisi de yerelleşir. Bazı araştırmacılara göre, küreselleşme süreci evrenselleşme/benzeşme ve yerelleşme/farklılaşma yönünde iki hareketi bir arada barındıran, ikisini etkileşime geçiren, sonuçta ikisini de dönüştüren bir süreç olarak görülür ve bu dönüşüm bir “melezleşme” olarak adlandırılır. (Arslan, 2006).

Günümüzde aşırı kaynak tüketiminin ve çevre kirliliklerinin yaşamı nasıl tehdit etmekte olduğu ve çevre sorunlarının daha fazla göz ardı edilemeyeceği ve artık çözümlenmesi konusunun ertelenemeyeceği açıkça görülmeye başlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma esas itibarıyla, ekoloji ile ekonomi arasında bir denge kurarak, doğal kaynakları bugünden tamamen tüketmeden, aynı dünyayı paylaşacağımız gelecek nesillerimizin ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak verecek şekilde kalkınmayı sağlamak demektir. Bu bağlamda, sürdürülebilir bir çevre anlayışının oluşturulması için atılması gereken ilk adım, çevreyi ekonominin bir alt kümesi olarak gören ve sınırsız üretim-sınırsız tüketim-kâr maksimizasyonu üçgenindeki kalkınma kavramı anlayışının tümüyle reddedilmesidir (Kaypak, 2011). Küreselleşmenin getirdiği ticari, teknolojik, medyatik olanaklardan faydalanırken yerelin doğallığından uzaklaşarak kimliksizleşmemektir. Küreselleşme ile ilgili yapılan çalışmalarda genellikle yerel ve ulusal değerlerin yok olma tehlikesi altında olduğu,

vaad edilen çok seslilik yerine tek tipleşme ve tek seslilik gibi sakıncalara değinilmektedir (Ormanlı, 2013). Küreselleşmenin getirdiği değişimin kültürel ve çevresel boyuttaki yansımalarının önlenmesi ülke bazında alınacak politikalarla mümkün olabilir. Özellikle çevresel etkilerinin minimize edilebilmesi getirilecek kanun ve yönetmeliklerle sağlanabilir.

Kentlerde ve kırsal alanlarda kullanılması yasal düzenlemeler ve yönetmeliklerle teşvik edilmesi gereken alternatif enerji kaynaklarının yanı sıra yeni teknolojilerin kullanımını düzenleyen ve teşvik eden mevzuatın oluşturulması ve gerekli mali desteğin sağlanması oldukça önemlidir. Çevresel zararları en aza indirilmiş, sürdürülebilir bir kaynak yönetimine sahip bir planlama anlayışı kullanıcı yaklaşımının bilinçlendirilmesi ile bir bütündür. Halk katılımı sağlayan, sivil toplum örgütleriyle birlikte ilerleyen, mali destek ve teşvikleri öngören devlet politikaları küresel iyileşme için oldukça önemlidir.

Türkiye gelişmişlik yönünde büyük adımlar atsa da tez kapsamında incelenmiş olan planlı alanlar tip yönetmeliğinde de görüldüğü gibi enerji-çevre-ekonomi üçlüsünü doğru şekillendirmektedir. Yönetmeliklerle uygulanırlığının ve sürdürülebilirliğinin garanti altına alınması gereken bir çok işlev yönetmelikte bulunmamaktadır. Özellikle değişen dünyada, küreselleşmenin etkisiyle toplumların kimiksizleştirilmeleri ile savaşmada yerelin korunmasının getirilecek kanun ve yönetmeliklerle sağlanması gerekmektedir. Türkiye genelinde uygulanan bu tip yönetmelik ile kentler de tek tipliğe itilmektedir. Oysaki coğrafi yerleşmesi, iklimsel verileri ve yaşayan kültürleri ile birbirinden çok farklı olan kentlerin aynı plan kararlarıyla şekillendirilmesi mantık dışıdır. Bu durumun devamlılığı önceleri uygulamada ve daha sonraları kullanımda ciddi konfor bozukluklarına ve hatta ciddi sağlık sorunlarına yol açabilmektedir.

Tez kapsamında ele alınan İzmir, Van, Samsun ve Antalya kentlerinde de durum bundan farklı değildir. İklimi, coğrafyası, geçim kaynakları, yerel kültürü, ekonomisi birbirinden oldukça farklı olan bu 4 kentin tek tip bir imar planı ile planlanması, kenti kullanan halkın, kente gelen turistin, kent sanayicisinin kullanımda ciddi sıkıntılarla yüz yüze gelmesine neden olmaktadır. Kentli kentinden ancak yılın belli zamanlarında mutlu olabilmektedir. Bu zaman dilimleri ise iklimin izin verdiği süreyle kısıtlıdır. Oysaki getirilen planlama kararları doğayı doğru yönlendirerek kent konforunu arttırmalıdır.

Kent üzerinde oluşan ısı adası sorunu, oluşan sera gazları, mevcut enerji kaynaklarının devamlılığı, küresel ısınma ile savaş vb. konular ancak kent ve doğanın paralel şekillendirilmesi ile mümkün kılınabilmektedir. Bu durum zamanla kent ekonomisine yansıyacak ve kentlerin gelişmişlik düzeyine etki edecektir.

Enerji, çevre ve ekonomi üçlüsü birbiri ile direk ilişkili kavramlardır. Bu kapsamda, sera gazlarının azaltılması ve önlenmesi, alternatif enerji kaynaklarının keşfedilmesi ve kullanımının teşvik edilmesi, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi, kuraklığın veya küresel ısınmanın önlenmesi, erozyonun önlenmesi, biyo çeşitliliğin korunması ve çevresel veya kültürel yerel değerlerin korunması amaçlanmalıdır. Bu kavramları birbirinden ayrı düşünmeden küresel değişime çok boyutlu yaklaşılması durumunda uygulanacak strateji planında bulunacak öneriler şu şekildedir;

YAPILI ÇEVRE; Tüm yerleşim bölgeleri gelecek projeksiyonları da dahil olmak üzere çevreye verdikleri zararlar bakımından incelenmeli, kirlenme ve seragazi üretimleri açısından, üretimde ve tüketimde çıkan atıklar açısından denetlenmeli ve tüm bunlar planlama ve kullanım aşamalarında önlenmelidir. Kentlerin dönemsel ve gelecek yoğunluklarına göre tespit edilen küresel ısınma nedenleri azaltıp, mümkünse alternatif enerji kaynakları ile ortadan kaldıracak önlemler alınmalıdır. Bu noktada en temel planlama yaklaşımı ekolojik planlama yaklaşımıdır. Bu yaklaşımla kentlerin, ekolojik açıdan zarar görmesi engellenirken, kaynak sürdürülebilirliği sağlayacak ve bu durum yerel kültürün korunmasını da sağlayacaktır. Her yerleşimin enerji gereksinimi vardır ancak yerleşimlerin doğal, topoğrafik, coğrafik koşulları göz önünde bulundurularak planlanmış yerleşimlerde bu gereksinimler daha azdır ve maliyetler daha düşüktür. Bu bağlamda doğal koşulların analiz edilmesi, yerleşim genelinde yapılaşma olurken güneşlenme ve havalanma koşullarına dikkat edilmesi, su kaynaklarına yakınlığa dikkat edilmesi, tükettiği enerjiyi doğal kaynaklarından karşılayabilmesi, alternatif enerji kaynaklarının kullanılabilmesi ve atık bertarafında çevreye zarar verilmemesi oldukça önemlidir.

DOĞAL ÇEVRE: Doğal çevrenin devamlılığı ve temel döngülerin zarar görmemesi temel ve vazgeçilmez yaklaşım olmalıdır. Var olan bitki örtüsü, hayvan varlığı, orman varlığı, su kaynakları mutlak koruma altına alınmalı, geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Kent içinde mahalle ölçeğinden kent ölçeğine yeşil alanlar, yeşil kuşaklar, su yüzeyleri korunmalı veya

yenileri planlanmalıdır. Yeşil alanlarda kullanılacak bitkiler sera gazı emisyonlarına yardımcı türlerden seçilmelidir.

SANAYİ ALANLARI: Gelişmiş ülkelerde sanayi alanlarının, büyüklükleri ile orantılı olarak küresel ısınmaya etkilerinin çok büyük olduğu bilinen bir gerçektir. Bu sebeple; sanayi alanlarının kent ile ilişkisinde ve özellikle kullandıkları enerji türünün alternatif enerji türlerinden olmasında azami özenin gösterilmesi gerekmektedir. Sanayi tesislerinde mutlaka filtreleme ve geri dönüşüm tesislerinin bulunması gerekmektedir.

TARIM ALANLARI: İnsanlığın var oluşundan bu yana tarım insanlığın vazgeçilmez geçim kaynağı olmuştur. Her toplumda toprak kutsaldır. Ancak günümüzde bu anlayış kendini topraktan tek taraflı yararlanmaya bırakmış, aşırı gübreleme, anız yakma, hatalı toprak işleme, hatalı sulama gibi uygulamalar tarımsal alanlarda derin tahrip yaratmıştır. Bunun yanı sıra yanlış bir takım ülkelerde miras paylaşımı uygulamaları ile tarım parselleri küçülmüş ve modern tarım yapılamaz olmuştur. Ancak tarımsal faaliyetlerin getirilecek doğru tarım politikalarıyla ekolojik döngüye zarar vermeden devamlılığı sağlanması ve kullanılan teknolojilerin, ürün iyileştirme çalışmalarının, ilaçlama yöntem ve içeriklerinin küresel kirlenmeye neden olmaması sürdürülebilir tarımsal kalkınma açısından oldukça önemlidir.

ULAŞIM SİSTEMİ: Araçlarda alternatif yakıt sistemlerinin kullanılması, mümkün olduğunca toplu taşıma yönenilmesi ve demir yolu ağlarının yaygınlaştırılması önemlidir. İnsan odaklı, yaya ve bisikletle ulaşım elverişli ulaşım sistemleri benimsenmelidir.

ALTYAPI SİSTEMLERİ: Kentlerin görünmeyen yüzü olarak altyapı sistemleri kent üzerinde çok yoğun etkisi olan sistemlerdir. Sisteme giren maddelerin geri dönüşümü sağlayıcı sistemler ile tekrar döngüye katılması, bio enerji santrallerinin kurulması, kentsel ve kırsal atıkları enerjiye çevirecek tesislerin kurulması küresel kirlenmenin azaltılması açısından önemlidir.

KAYNAKLAR

Antalya Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği, 2011

Arslan, M., (2006). Küreselleşme Ve Yerellik İkileminde Buldan Halk Kültürü, Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 711-715.

İnternet: Globalleşme Söylemleri ve Türkiye. <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.kuyレル.net%2Fmodules%2FAMS%2Fprint.php%3Fstoryid%3D2130&date=2014-08-06>, Son Erişim Tarihi: 06-08-2014.

İnternet: Kyoto Protocol. http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Funfccc.int%2Fkyoto_protocol%2Fitems%2F3145.php&date=2014-08-04, Son Erişim Tarihi: 04-08-2014.

İnternet: Türkiye Şehir Konumları . <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.turkcebilgi.com&date=2014-08-04>, Son Erişim Tarihi: 04-08-2014.

İnternet: Türkiye İklim Sınıflandırmaları. <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.dmi.gov.tr%2Fiklim%2Fiklim-siniflandirmalari.aspx&date=2014-08-04>, Son Erişim Tarihi: 04-08-2014.

İnternet: Table: Annex A to the Kyoto Protocol. <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.mfe.govt.nz%2Fpublications%2Fclimate%2Fprojected-balance-emissions-sep07%2Fhtml%2Ftable-annexa.html&date=2014-08-04>, Son Erişim Tarihi: 04-08-2014.

İnternet: UN Framework Convention on Climate Change Reports. http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Funfccc.int%2Fnational_reports%2Fannex_i_natcom%2Fitems%2F1095.php&date=2014-08-04, Son erişim tarihi: 04-08-2014.

Bayar, F., (2008). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye, Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, 1(32), 25- 34.

Çahantimur, A.ve Yıldız, T.H., (2008). Sürdürülebilir Kentsel Gelişmeye Sosyokültürel Bir Yaklaşım: Bursa Örneği.İTÜ Dergisi A : Mimarlık, Planlama, Tasarım, 7(2), 3-13.

Çetin, M., (2006). Teori ve Uygulamada Bölgesel Sürdürülebilir Kalkınma, C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 7(1), 1-20.

Hunter, J.W., (2003). İklim Özen Göstermek İklimDeğişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Kyoto Protokolü İçin Kılavuz, Çevre ve Orman Bakanlığı ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı.

Indicators of Sustainable Development:Guidelines and Methodologies, (2007). Third Edition United Nations, New York. USA.

İçli, 2001. Küreselleşme ve Kültür, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 25(2), 163-172.

İzmir Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği, 2012

- Karakurt, E., (2009). Sürdürülebilirlik Olgusu ve Kentsel Yapıya Etkileri, Paradoks Dergisi, 5(2), 27.
- Kaypak, Ş., (2011). Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13 (20), 19-33.
- Kaypak, Ş., (2012). Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi Yayınları. 4(22), 11-29.
- Kılıç, H. ve Erol C., (2010). Küresel İklim Değişikliğinin Çevreye Olan Etkileri, Çözüm Önerisi ve GAP Örneği. Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi, 15(1), 1-20.
- Ormanlı, O., (2013). The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication , İstanbul Kültür Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi Yayınları.TOJDAC. 3 (2), 21-28.
- Özkan, A.H., (2005) Ekolojik mimarlık çerçevesinde Alanya'daki turizm olgusunun incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 64-65.
- Özkan, A., (2006). Küreselleşme Sürecinin Medya ve Kültür Üzerindeki Etkileri, Türkasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Stratejik Rapor No:15. Tasam Yayınları, 1-32.
- Özmehmet E., (2008). Dünyada ve Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları, Journal of Yaşar University. 12 (3), 1826-1852.
- Samsun Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği, 1994
- United Nations Framework Convention on Climate Change UNFCCC, 2004
- United Nations Framework Convention on Climate Change The First Ten Years, 2004
- Yavuz. A., (2010). Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 7 (14), 63-86.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ÇETİNKAYA KARAFAKI, Filiz
 Uyruğ : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 30/03/1978 Ankara
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 0 (312) 431 12 38
 Faks : 0 (312) 431 12 39
 e-posta : filizcetinkaya@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi /Ş.B.P.Bölümü	Devam Ediyor
Lisans	Ankara Üniversitesi/ Peyzaj Mim.Bölümü	2001
Lise	Çankaya Lisesi	1996

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2011- devam ediyor	Niğde Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dili

İngilizce

Yayınlar

Hakemli Dergiler

¹ Filiz Çetinkaya Karafaki and ²M.E. Yazgan

XIth International Symposium on Flower Bulbs and Herbaceous Perennials

28 Mart-01 Nisan 2012 Akdeniz University

Use of Plants in Ottoman Ornamentation Art ACTA Horticulturae Journal

Ulusal Kongre Sunum

Filiz Çetinkaya Karafakı

Ekoloji 2012 Sempozyumu

3-5 Mayıs 2012 Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Peyzaj Planlamada Ekolojik Parametreler Ulusal Hakemli ‘Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi’

Filiz Çetinkaya Karafakı¹

Murat E. Yazgan²

Eğitim Odağında Artvin Sempozyumu

31 Mayıs-02 Haziran 2012 Artvin Çoruh Üniversitesi

Ekoloji-Ormancılık ve Enerji Tarımı Eğitim Odağında Artvin Sempozyumu Bildiriler Kitabı

Filiz Çetinkaya Karafakı¹

Derya Duran Gökalp²

Gül Sempozyumu

7-9 Haziran 2012 Süleyman Demirel Üniversitesi

Gül ve Süsleme Sanatı Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Ens.Dergisi

Filiz Çetinkaya Karafakı¹

Levent Karafakı²

Gül Sempozyumu

7-9 Haziran 2012 Süleyman Demirel Üniversitesi

Tıbbi Bir Bitki Olarak Gül Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Ens.Dergisi

Filiz Çetinkaya Karafakı¹

Bursa Tarım Kongresi

27-29 Eylül 2012 Bursa Tarım Kongresi Bildiri Kitabı

Sürdürülebilir Kırsal Kalkınmada Kırsal Turizmin Yeri ve Önemi

Azadeh Rezafar¹

Filiz Çetinkaya Karafakı²

KAYTMK - Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IX.Ulusal Kongresi

14-17 Kasım 2012 Antakya Kongre Bildiri Kitabı

Kıyı ve Deniz Kaynaklarının Bilinçsiz Kullanımı ve Yönetimsel ve Ekolojik Olarak Sürdürülebilir Geliştirilmesi

Derya Duran Gökalp¹ Filiz Çetinkaya Karafakı² Azadeh Rezafar³

KAYTMK – Türkiye’nin Kıyı ve Deniz Alanları IX.Ulusal Kongresi

14-17 Kasım 2012 Antakya Kongre Bildiri Kitabı

Türkiye’de Kentsel Kıyı Peyzajının Kullanımı ve Sorunları

Uluslararası Kongre Sunum

Filiz Çetinkaya Karafakı¹

Azadeh Rezafar²

Uluslararası Cumhuriyet’ten Günümüze Şehir ve Şehircilik Sempozyumu

2-4 Kasım 2012 Çorum Sempozyum Bildiri Kitabı

Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kent Mimarisinde Değişim ve Süreklilikler

Filiz Çetinkaya Karafakı¹

Çiğdem Çetinkaya²

ICONARCH-I International Congress of Architecture-I Architecture and Technology

15-17 Kasım 2012 Konya Selçuk University

Proceedings Book Contributions of Residential Landscape Design to Eco-Houses

Filiz Çetinkaya Karafakı¹

Murat E. Yazgan²

CELA- Council of Educators in Landscape Architecture 2013 CELA Annual Conference
(Özet Kitabı)

27-30 Mart 2013 The University of TEXAS at AUSTIN USA

Filiz Çetinkaya Karafakı¹

Çiğdem Çetinkaya²

AMWC 2013: Advanced Materials World Congress

16–19 Eylül 2013 İzmir, Turkey

Hobiler

Karakalem resim yapmak, Kitap okumak, Seyahat etmek